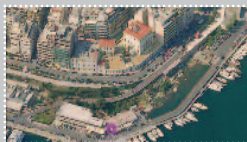

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

σελ. 4

σελ. 8

σελ. 13

σελ. 20

σελ. 24

3

Γνώμη

Ο Πολιτιστικός και Δημιουργικός τομέας στην Ελλάδα

*Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου Προέδρου του Συλλόγου**"Οι φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"*

4

Αρχιτεκτονικά

Ναυτικό Νοσοκομείο Πειραιά (Το "Ρώσικο Νοσοκομείο")

Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

8

Αρχαιογνωστικά

Έλληνες και Ρωμαίοι. Μέρος δεύτερο: Μια επιτυχημένη συμβίωση

Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

13

Ερευνητικά

Η τεχνολογία αιχμής των Μινωιτών και Μυκηναίων

στην Ελληνική επικράτεια κατά τη 2η χιλιετία π.Χ.

Μέρος 2ο: Οχυρώσεις στην Ελλάδα της 3ης και 2ης Χιλιετίας π.Χ.

*Του Κωνσταντίνου Γιαννακού, Δρα Πολιτικού Μηχανικού, Fellow ASCE,**Μέλους Εταιρείας Μελέτης Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας/ΕΜΑΕΤ.*

16

Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο*Του Κωστή Μανωλάκη*

18

Ιστορικά

Συμβολή στη μελέτη της επιστήμης της ιστορίας.

Οι τρεις μεγάλοι θεμελιωτές της ιστορικής επιστήμης

Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.

19

Θεατρικά**"Το προσωπείον στο αρχαίο Ελληνικό θέατρο"***Της Μάγδας Ρούσση Εικαστικής Καλλιτέχνιδος & Μεταπτυχιακής Ερευνήτριας**Ιδρύτριας & Υπεύθυνης της Εικαστικής Ομάδας του Πανεπιστημίου Πειραιώς (1989-2010)*

20

Ματιές στην Πειραιϊκή Ιστορία

Αναφορές για τις παραστάσεις του Πειραιϊκού Θεάτρου του Δημήτρη Ροντήρη

*Του Δημήτρη Κρασονικολάκη, Αντιπροέδρου Φιλολογικής Στέγης Πειραιά,**Προέδρου Ινστιτούτου Πειραιϊκών Ερευνών*

24

Εν τέλει... Σχολιογραφικά**"ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ"**

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου "ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ"

Αθικβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 61 • Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2017

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,

Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Πύλης 75-79, 185 33 Πειραιάς

Τηλ.: 210-4121935

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.

Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.

Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ"

• Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1

• Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

• ΑΙΓΗΣ: Βασ. Γεωργίου Α' 11, Πειραιάς

• ΒΙΒΛΙΟΤΟΠΙΑ: Εθνικής Αντιστάσεως 23, Πειραιάς

• ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραολή & Δημητρίου 43, Πειραιάς

• ΣΤΑΧΥ: Πραξιτέλους 121 και Τσαμαδού 57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ελληνορωμαϊκό θέατρο της Μπόσρα στη Συρία

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόεδρου του Συλλόγου
"Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Πριν από ένα χρόνο το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού ολοκλήρωσε τη χαρτογράφηση του Πολιτιστικού και Δημιουργικού Τομέα στην Ελλάδα αναθέτοντας τη μελέτη στο Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανετίου Πανεπιστημίου.

Μ' αυτόν τον τρόπο καλύφθηκε ένα κενό που δυσκόλευε τη χάραξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Στοιχεία αυτής της μελέτης θα παρουσιάσουμε εδώ, πιστεύοντας πως έτσι θα δώσουμε μια εικόνα ενός τομέα που σε ευρωπαϊκό επίπεδο βαίνει συνεχώς αυξανόμενος και παρουσιάζει ενδιαφέρον.

Ο όρος "κλάδοι πολιτισμού και δημιουργικότητας" περιλαμβάνει συνήθως όλες τις επιχειρήσεις παραγωγής εμπορεύσιμων αγαθών υψηλού αισθητικού ή συμβολικού χαρακτήρα που η χρήση τους αποσκοπεί στον ερεθισμό των βιωματικών αντιδράσεων του καταναλωτή. Το τελικό αγαθό ή υπηρεσία αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας που υπάγεται στη νομοθεσία περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ο όρος σύμφωνα με τη μελέτη καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων (αναπαραστατικές και εικαστικές τέχνες, σχεδιασμός, αρχιτεκτονική, διαφήμιση, εκδόσεις, οπτικοακουστικά μέσα, λογισμικό κλπ) συναφών με τον ευρύτερο τομέα του πολιτισμού.

Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται:

Εκτυώσεις, κατασκευές, χειροτεχνίες (εκτυώσεις έργων τέχνης, αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων, κατασκευή κοσμημάτων, παιχνιδιών και μουσικών οργάνων), λιανικό εμπόριο πολιτιστικών αγαθών (κύρια βιβλία και μουσικές εκδόσεις), εκδόσεις βιβλίων και περιοδικών, εκδόσεις λογισμικού και προγραμματισμός ηλεκτρονικών συστημάτων, οπτικοακουστικά (κινηματογράφος, μουσική φωτογραφία), τηλεόραση, ραδιόφωνο, Αρχιτεκτονική, Διαφήμιση, Design, τέχνες (θέατρο, χορός, εικαστικά) βιβλιοθήκες και Μουσεία.

Το 2014 ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας στην Ελλάδα απασχολούσε 110.668 εργαζόμενους σε 46.370 επιχειρήσεις, οι οποίες πώλησαν συμβολικά αγαθά της τάξης 5,3 δις. ευρώ, με προστιθέμενη αξία για την ελληνική οικονομία περίπου 2,1 δις. Ευρώ συνεισφέροντες 1,4% στο ΑΕΠ.

Αντίστοιχα στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28, οι Κλάδοι Πολιτιστικού και Δημιουργικού Τομέα συνεισφέρουν στο Ευρωπαϊκό ΑΕΠ 2,8% (353 δις. Ευρώ) μέσω 1,7 εκατ. Επιχειρήσεων που απασχολούν 6,1 εκατ. εργαζόμενους.

Στην ουσία αποτελεί βασικό πυλώνα της Ελληνικής Οικονομίας εάν συγκριθεί με άλλους βασικούς κλάδους και με βάση τους εργαζόμενους που απασχολούν και την προστιθέμενη αξία.

Η βιομηχανία τροφίμων 3%, 3,5%, κατασκευές 4%, 2,4%, νομικές και λογιστικές δραστηριότητες 2,6%, 2,2%, πολιτιστικό και δημιουργικός τομέας 3,2%, 1,4%, παραγωγή βασικών μετάλλων 0,4%, 1,0%.

Η οικονομική κρίση που άρχισε το 2009, έπληξε σοβαρά τον τομέα αυτό:

Η προστιθέμενη αξία μειώθηκε κατά 55,1% από το 2008 μέχρι το 2014, ο αριθμός των εργαζομένων κατά 29,5% και οι επιχειρήσεις κατά 27,9%.

Την ίδια χρονική περίοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρατηρήθηκε μια τεράστια άνοδος του αριθμού των επιχειρήσεων (36,5%) η οποία αύξησε την προστιθέμενη αξία 28,6%, όπως επίσης και τις πωλήσεις κατά 11,5% και τους εργαζόμενους που απασχολούνται στον τομέα αυτό κατά 9,2%.

Στην Ελλάδα μετά το 2014 παρουσιάζει σύμφωνα με την έρευνα σημάδια ανάκαμψης. Η ένταση που επλήγη αυτός ο τομέας στην περίοδο της κρίσης ήταν μεγαλύτερη απ' ό,τι στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας.

Οι αυξητικές τάσεις του 2015 και 2016, συνεχίζονται στους κλάδους έκδοσης λογισμικού, του ειδικευμένου σχεδίου, της αρχιτεκτονικής και των βιβλιοθηκών - μουσείων και στους άλλους κλάδους αναμένονται σταθεροποιητικές τάσεις. Οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην προστιθέμενη αξία είναι οι εκδόσεις (371 εκατ. ευρώ), οι εκδόσεις λογισμικού και προγραμματισμού Η/Υ (297 εκατ. ευρώ), τα οπτικοακουστικά (208 εκατ. ευρώ) και ο κλάδος τηλεόρασης ραδιοφώνου και επικοινωνίας (203 εκατ. ευρώ). Το 2013/14 ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας ανακάμπτει κατά 6,9% στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας και σταθεροποιείται όσον αφορά τον αριθμό των εργαζομένων στις αντίστοιχες επιχειρήσεις.

Οι εργαζόμενοι στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα το 2008 ήταν 156,911 άτομα και το 2014 μειώθηκαν στα 110.688 άτομα, δηλαδή 29,56%.

Η Ελλάδα κατατάσσεται 11η στην απασχόληση και 10η στον αριθμό δημιουργικών επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι κλάδοι με τους περισσότερους εργαζόμενους για το 2014 είναι η αρχιτεκτονική (21.200 εργαζόμενοι), οι εκδόσεις (16.200), η διαφήμιση (11.300) και οι τέχνες και διδασκαλία (11.200).

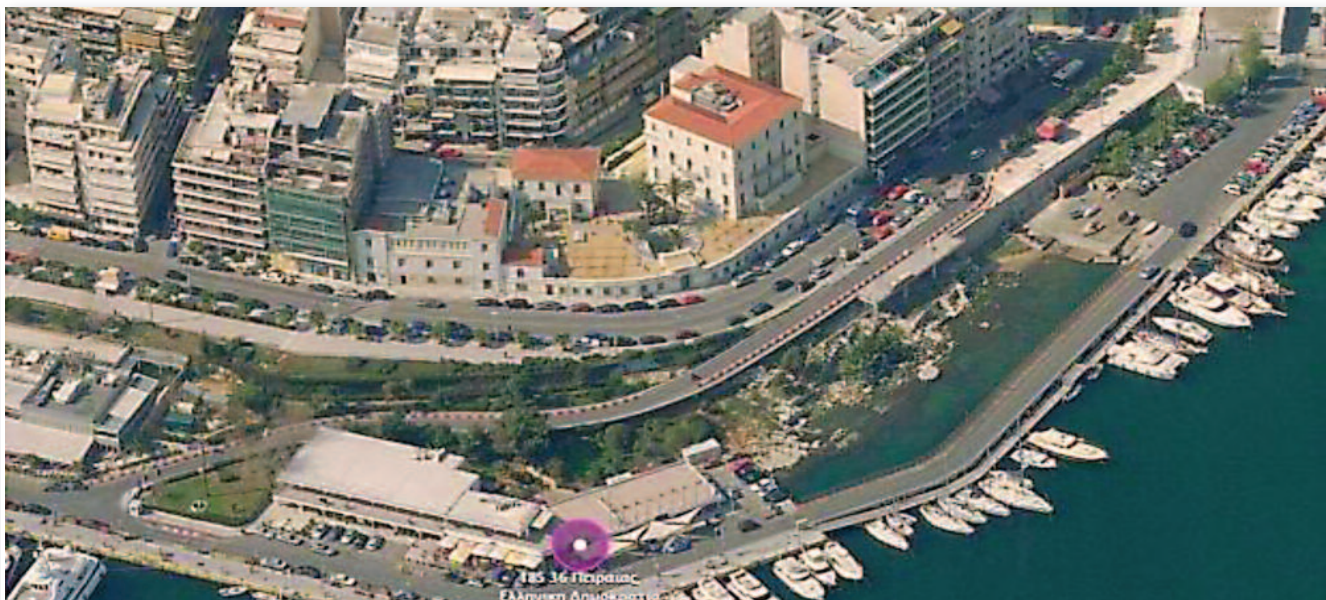
Ξεπερνώντας την κρίση η χώρα μας είναι σίγουρο πως αυτός ο τομέας θα μεγεθυνθεί και θα παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη.

Ο Πρόεδρος κ. Γιάννης Πολυχρονόπουλος και το Δ.Σ. του Συλλόγου
«Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά»,
σας εύχονται

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ, ΕΙΡΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΤΟ 2018

ΝΑΥΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ (ΤΟ «ΡΩΣΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ»)

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ Αρχιτέκτονα Μηχανικού Ε.Μ.Π. - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

ΝΑΥΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ (Bing)

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Την παλιά είσοδο του λιμανιού της Ζέας (Πασαλιμάνι), στις αρχές του 20ου αιώνα, κοσμούσαν δύο χαρακτηριστικά σημεία αναφοράς (τοπόσημα) του Πειραιά: Στη βορεινή πλευρά η Συνοικία των Επαύλειων του Τσιήληρ (αναφορά μας στο τεύχος 21 του περιοδικού μας) με την πηλατεία Αλεξάνδρας και απέναντί της, στη νοτιοανατο-

λική πλευρά του λιμανιού, στην αρχή του όρμου της Φρεαττύδος, το Ρωσικό Νοσοκομείο (σημερινό Ναυτικό Νοσοκομείο Πειραιά - ΝΝΠ) (Εικ. 1). Βέβαια, η σημερινή εικόνα είναι τελείως διαφορετική αφού τη δεκαετία του '70 έγινε η επέκταση του λιμανιού, με τη δημιουργία της Μαρίνας Ζέας και του μεγάλου μόλου, που κατασκευάστηκε για την προστασία του.

Το κτίριο που στεγάζει το Νοσο-

κομείο αγοράστηκε από την Βασίλισσα Όλγα το 1895 (πηγή: αρχείο Πολεμικού Ναυτικού) ή το 1887 (κατ' άλλης πηγής) με κύριο σκοπό την περίθαλψη του Ρωσικού συμμαχικού στόλου, όταν αυτός ναυιοχούσε στον Πειραιά (Εικ. 2). Η Βασίλισσα Όλγα, σύζυγος του μακροβιότερου Βασιλιά των Ελλήνων Γεωργίου Α' (1863-1913), έλκοντας την καταγωγή της από τη Ρωσία (δυναστεία των Ρομανώφ) ήταν γνωστή για την πλούσια, φιλάνθρωπη της δράση, με αποκο-

Γεώργιος Α' και Όλγα (Pireorama)

Εικ. 1 Το "Ρώσικο Νοσοκομείο" (Pireorama)

Εικ. 2 Έπαυλις Μελετόπουλου (Pireorama)

Εικ. 4 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

ρύφωμα την κατασκευή του μεγαλύτερου, τότε, Νοσοκομείου στα Βαλκάνια, του Ευαγγελισμού.

Η παρουσία και το ενδιαφέρον της Βασίλισσας για τον Πειραιά ήταν πολύ συχνή αφού, πέραν της διαμονής της τα καλοκαίρια σε μία από τις επαύλεις του Αρχιτέκτονα Τσίλλη, είχε ενεργή συμμετοχή σε σπουδαία κτίρια του Πειραιά της εποχής εκείνης (Χατζηκυριάκειο, Ζάνειο ορφανοτροφείο, Σχολή Ναυτικών Δοκίμων κλπ.)

Το κτίριο πριν από την απόκτησή του από την Εθνική Τράπεζα σε πλειστηριασμό, ανήκε στο μεγαλογαιοκτήμονα συμπολίτη μας Νικ. Μελητόπουλο, που συνέδεσε το όνομά του με την επαγγελματική του ενασχόληση (αγορά-πώληση ακινήτων) με το "Χωριό Μελητόπουλου", σημερινή συνοικία Μανιάτικα. Η κατοικία του αυτή, η έπαυλη Μελητόπουλου κτίστηκε σε οικόπεδο περίπου 2.200 τ.μ., σε διαμπερές οικόπεδο ανάμεσα στην παραλιακή οδό Μουτσοπούλου και την οδό Βαλλιανίου.

Η έπαυλη Μελητόπουλου (Εικ.

Εικ. 9 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 5 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

2) ήταν ένα τυπικό διώροφο, νεοκλασικό κτίριο, διαστάσεων 20x 20μ περίπου, που είχε κατασκευαστεί στον άξονα Ανατολής-Δύσης, με μικρή υπερύψωση 1,50 μ. από το επίπεδο της οδού Βαλλιανίου. Η κύρια είσοδος ήταν στην ανατολική πλευρά, στην οποία οδηγούσε διπλή, μαρμαρίνη σκάλη, παράλληλη με το κτίριο. (Εικ. 4,5). Λόγω της υψομετρικής διαφοράς με την οδό Μουτσοπούλου, ο περιβάλλων χώρος στο επίπεδο της Βαλλιανίου δημιουργούσε έναν υπέροχο "εξώστη" με πανοραμική θέα (όπως, άλλωστε, είχε και η υπόλοιπη έπαυλη) προς το λιμάνι της Ζέας, την πηλαγία Αλεξάνδρας με τη συνοικία των επαύλειων του Τσίλλη, το υπουργείο Ωριγένη, την κατοικία Πατσιάδη (όπου το υπέροχο, απομείνον, νεοκλασικό κτίριο), τον

Εικ. 10 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 6 Συνοικία Τσίλλη (iefimerida)

Εικ. 6α (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 7 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 8 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 11 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 12 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 13 (Pireorama)

Εικ. 14 Pireorama)

Εικ. 15 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 16 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Φαληρικό Όρμο και τον Σαρωνικό (Εικ. 6,6α). Η είσοδος από την παραλιακή οδό γινόταν από αψιδωτή πύλη (Εικ. 7) που οδηγούσε σε μια εντυπωσιακή, διπλή, ημικυκλική κλίμακα (Εικ. 8,9) και από εκεί στον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου. Η έπαυλη, με την χαρακτηριστική συμμετρία των όψεών της, διαμορφωνόταν από δυο σειρές αετωματικών ανοιγμάτων, μαρμάρινους εξώστες με μαρμάρινα φουρούσια στα μέσα της βορεινής και ανατολικής πρόσοψης και ισχυρό γείσο στο τελλείωμα του ορόφου (Εικ. 10,11,12).

Μετά την αγορά του κτιρίου από τη Βασίλισσα, με προσωπικά της κεφάλαια, διαμορφώθηκε το Νοσοκομείο και προστέθηκε τρίτος όροφος (Εικ. 13,14) καθώς και το επιβλητικό άγαλμα του Ιησού ανάμεσα στις δύο ημικυκλικές σκάλες, στον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου (Εικ. 15). Στον περίβολο του κτιρίου κτίστηκε η σημερινή εκκλησία της Αγίας Όλγας (Εικ. 16, 17,17α, 17β). Παρ' ότι πιστεύεται ότι τούτο έγινε προς τιμήν της Βασίλισσας Όλγας, θεωρείται πιθανότερο να είναι αφιερωμένη (μετά από επιθυμία της ίδιας) στη μνήμη του έκτου (από τα οκτώ συνοδικά) παιδιού της, της Πριγκίπισσας Όλγας, που πέθανε σε ηλικία 6 μηνών. Άλλωστε και η απέναντι πλατεία ονομάστηκε Αλεξάνδρας, στη

μνήμη της κόρης της Αλεξάνδρας, που πέθανε σε ηλικία 21 χρόνων.

Τα εγκαίνια του Νοσοκομείου έγιναν στις 19-02-1902, παρουσία του Βασιλικού Ζεύγους, του προσωπικού της Ρωσικής Πρεσβείας, του Ρωσικού Προξενείου Πειραιά και πολλών επισήμων, επί δημαρχίας Τρύφωνα Μουτζοπούλου. Τη δοξολογία τέλεσε μέσα στο ναό ο Σέρβος ιερέας Μύρωνας, ο οποίος γνώριζε ρωσικά, γιατί κανείς από τους Έλληνες ιερείς που είχαν προσφερθεί, δε γνώριζε τη γλώσσα αυτή.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Νοσοκομείο ιδρύθηκε βασικά για την περίθαλψη του Ρωσικού Στόλου, (χαρακτηριστική η εικόνα 18 με την επιγραφή στην πύλη του Νοσοκομείου στα Ρώσικα), όπως άλλωστε έγινε και στη Θεσσαλονίκη με το αντίστοιχο Ρωσικό Νοσοκομείο. Το δε προσωπικό αποτελούνταν σχεδόν αποκλειστικά από Ρώσους, που μάλιστα δημιουργήσαν πέριξ του νοσοκομείου, μικρή συνοικία Ρώσων. Πρώτος διευθυντής του ήταν ο Ρώσος Ιατρός Κωτάνωφ. Ωστόσο, το Νοσοκομείο περιέθαλπε δωρεάν ή με πολύ μικρό τίμημα και τους κατοίκους του Πειραιά (Εικ. 19). Χαρακτηριστικά, αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα του Πολεμικού Ναυτικού ότι μέχρι το 1925, οπότε και περιήλθε στην ιδιοκτησία του Ελληνικού Κράτους, είχαν νοσηλευθεί 5.399 ασθενείς και είχε παρασχεθεί ιατρική βοήθεια σε 924.091 ασθενείς. Η προσφορά του Νοσοκομείου κατά

Εικ. 17 (ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ)

την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων και της Μικρασιατικής Καταστροφής ήταν πολύ σημαντική.

"Το 1925, οι καθεστωτικές αλλαγές τόσο στην Ελλάδα όσο και στη Ρωσία οδήγησαν στην απαλλοτρίωση του Νοσοκομείου και την υπαγωγή του στις τάξεις του Πολεμικού Ναυτικού, το δε νομοθετικό διάταγμα της απαλλοτρίωσης το υπέγραψε ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ναύαρχος Κουντουριώτης. Τόσο κατά τη διάρκεια της Κατοχής όσο και του Εμφυλίου πολέμου το κτίριο χρησιμοποιήθηκε για αλλότριες χρήσεις. Μετά τον Εμφύλιο, παρελήφθη από την Υγειονομική Υπηρεσία του Πολεμικού Ναυτικού και συνέχισε απρόσκοπτα την προσφορά του έως τους σεισμούς του Φεβρουαρίου του 1981, που το έπληξαν βαριά και η λειτουργία του διεκόπη. Το 1985 το κτίριο ανακαινίστηκε και επαναλειτουργήσε. Το 2001, με πρωτοβουλία του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, ανακαινίστηκε εκ νέου, εκσυγχρονίστηκε και λειτούργησε έως

Εικ. 17α (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

και σήμερα, ως Ναυτικό Νοσοκομείο Πειραιά (ΝΝΠ)" (Παράρτημα του Ναυτικού Νοσοκομείου Αθηνών (ΝΝΑ)" - Επίσημη Ιστοσελίδα Πολεμικού Ναυτικού/Ιστορία.

Να σημειωθεί ότι σε κάποια από τις ανακαινίσεις του κτιρίου (προφανώς παλιά) αφαιρέθηκαν τα περισσότερα νεοκλασικά στοιχεία, που διαμόρφωναν τις προσόψεις του κτιρίου και σε συνδυασμό με την προσθήκη του Β' ορόφου, να προκύπτει το φτωχό και μάλλον κακόγουστο αποτέλεσμα της σημερινής εικόνας του κτιρίου (Εικ. 20).

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Διευθυντή του Ναυτικού Νοσοκομείου Πειραιά Αναστάσιο Αντωνίου, Πλοίαρχο (ΥΙ), για την βοήθειά του στην σύνταξη και την άδεια φωτογράφισης του κτιρίου, καθώς και την Κα Λαμπρινή Βλάχου, Υποπλοίαρχο (Ε), γραμματέα του Διευθυντή, για την αμέριστη βοήθειά της.

Εικ. 17β (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

Εικ. 18 (Pireorama)

Πηγές:

- Pireorama ιστορίας και πολιτισμού: «Το Ρώσικο Νοσοκομείο Πειραιά».
- Επίσημη Ιστοσελίδα Πολεμικού Ναυτικού - Ιστορία: «ΝΑΥΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ» όπου αντλήθηκαν πάρα πολλά στοιχεία και αποσπάσματα που στήριξαν το παρόν άρθρο.
- Διαδίκτυο

Εικ. 20 (Γ. ΓΑΡΔΑΣ)

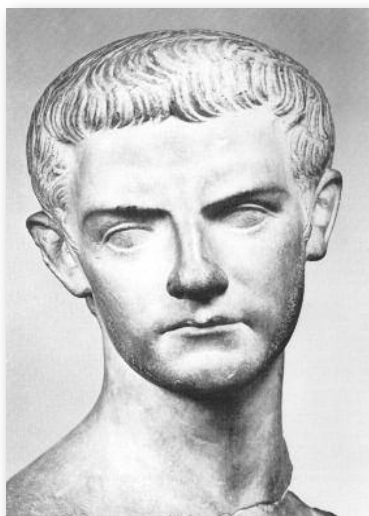

Εικ. 19 (Pireorama)

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ ΣΥΜΒΙΩΣΗ

Μια μεγάλη παρεξήγηση συνοδεύει για πολλούς από εμάς, το όνομα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Το χαρακτηρίζουν εικόνες βίας, αυθαιρεσίας και καταπίεσης· μορφές αυτοκρατόρων όπως ο Καλιγούλας (εικ.1), ο Κόμμοδος (εικ. 2) και ο Ηλιογάβαλος, που η παντοδυναμία οδήγησε στην τρέλα, αναφορές σε αυθαιρεσίες κάποιου ανθυπάτου ή των στρατιωτικών, η πανταχού παρουσία της ρωμαϊκής μπότας, σκηνές φρίκης με τους χριστιανούς να διαμελίζονται από τα θηρία στο Κολοσσαίο γιατί αρνήθηκαν να θυσιάσουν στον αυτοκράτορα κ.λ.π. Ξεχνάμε μέσα σε όλα

Εικ. 1. Καλιγούλας (37-41 μ.Χ.)

Εικ. 2. Κόμμοδος (180-192 μ.Χ.) ως Ηρακλής

αυτά τα εντυπωσιακά, το μοναδικό και ανεπανάληπτο φαινόμενο μιας μακρόχρονης ειρήνης, σε ένα αλληλοσπαρασσόμενο για αιώνες κόσμο, μιας θρησκευτικής ανοχής που δεν θα γνωρίσει για αιώνες η ανθρωπότητα, μιας ουσιαστικής-πολιτισμικής γλωσσικής - μοιρασμένης σε μια ελληνόγλωσση Ανατολή και μια ιλατινόγλωσση Δύση, και πολιτικής διπολικής ενοποίησης ενός μεγάλου μέρους της οικουμένης όπως έλεγαν (γης). Με τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία ολοκληρώνεται ουσιαστικά η χιλιετής πορεία ενοποίησης του αρχαίου μεσογειακού κόσμου, που είχε ξεκινήσει με το μεγάλο ελληνικό αποικισμό τον 8ο αι. π.Χ. και συνεχίστηκε με τις κατακτήσεις του Αλεξάνδρου. Είναι τώρα που παίρνει συγκεκριμένη μορφή το όνειρο της παγκόσμιας κυριαρχίας αλλή και της ουσιαστικής ένωσης της υψηλούς κάτω από τον (ανώτερο) ελληνικό πολιτισμό που υπήρξε το όνειρο του μεγάλου Μακεδόνα.

Εδώ, για πρώτη - και μοναδική - φορά στην ιστορία, μια πολιτική ενότητα καλύπτει τον τεράστιο γεωγραφικό χώρο (εκτάσεως περίπου 4.000.000 χλμ²) από τον Ατλαντικό ωκεανό έως τον Ευφράτη και από το Ρήνο και το Δούναβη έως τη Σαχάρα, ένα μεγάλο δηλαδή μέρος της οικουμένης των αρχαίων. Οι διαφορές από τις προηγούμενες αυτοκρατορίες (Ασσυριακή, Περσική-Μακεδονική) ή τις επόμενες, (για παράδειγμα τη Βρετανική ή τη Ρωσική αυτοκρατορία) αφορούν, ωστόσο, όχι τόσο στην έκταση όσο στη μορφή, τη γεωγραφική ομοιομορφία, την πολιτική συνοχή και τη διάρκεια. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία είχε, βεβαίως, ως αφετηρία την κατάκτηση. Δεν βασίστηκε, όμως στη στρατιωτική κατοχή ή σε ένα καθεστώς συστηματικής οικονομικής εκμετάλλευσης, του τύπου των ανατολικών δυνατειών ή των αποικιακών αυτοκρατοριών. Αντίθετα, θεμελιώθηκε στη θέληση δημιουργίας και την ικανότητα οργάνωσης μιας ευρύτερης

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου
τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

πολιτικής και πολιτισμικής ενότητας.

Το έδαφος, όπως είδαμε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού, ήταν προετοιμασμένο από καιρό. Παρά τις μεγάλες διαφορές νοοτροπίας, παρά την κριτική στάση απέναντι στην αθηναϊκή δημοκρατία και την επικριτική στους σύγχρονους Γραικύλους, οι Ρωμαίοι δεν μπορούν να διανοηθούν τον εαυτό τους, την καθημερινή ζωή, τη λογοτεχνία, την τέχνη ακόμα και τους θεούς και την ιστορία τους χωρίς τους Έλληνες. Αυτοί είναι το παρελθόν και σε μεγάλο βαθμό το παρόν του πολιτισμού τους. Αλλά και από την άλλη πλευρά, αυτή των Ελλήνων, ο συμβιβασμός έχει προετοιμασθεί με την αναγνώριση του ρωμαϊκού πολιτισμού και των ρωμαϊκών αξιών ως μέρος της κοινής παράδοσης και της συμβολής συνεπώς της Ρώμης στη δημιουργία ενός νέου κόσμου.

Το πραγματικό εμπόδιο για μια ουσιαστική εθνικο-πολιτική ενότητα που βρισκόταν στην ίδια την αριστοκρατική πολιτική δομή και ιδεολογία της ρωμαϊκής πολιτείας, ξεπεράστηκε κι αυτό με το τέλος της ελευθέρης ρωμαϊκής πολιτείας, ή όπως λέμε της ρωμαϊκής δημοκρατίας. Ο ιδρυτής της αυτοκρατορίας Αύγουστος, μοναδικός πλέον κάτοχος της εξουσίας (auctoritas) θα καταλάβει ότι η διοίκηση του απέραντου χώρου της Μεσογείου είναι αδύνατη χωρίς τη συμμετοχή των διοικουμένων, την αναγνώριση κάποιου βαθμού αυτοδιοίκησης και την ανακούφιση τους -με τον περιορισμό του ρόλου της ρωμαϊκής αριστοκρατίας- από την καταπίεση και οικονομική εκμετάλλευση. Ο αυτοκράτορας θα είναι έτσι ο προστάτης και ο πάτρωνας όλων των πόλεων. Με τη γενική ειρήνη και ευημερία- θα έλθει η συμφιλίωση των Ελ-

λήνων με την κατάσταση και σταδιακά η εξομάλυνση των διαφορών Ελλήνων και Ρωμαίων, καθώς τα μεγάλα ιδεολογικά εμπόδια θα τείνουν να εξαφανιστούν μαζί με τον φορέα τους: την ελεύθερη ελληνική πόλη αφενός και τη ρωμαϊκή συγκλητική αριστοκρατία αφετέρου.

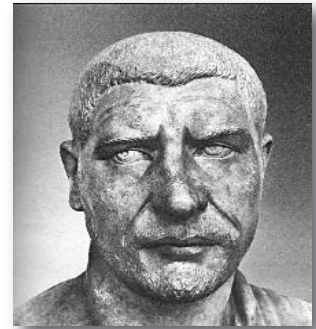
Ένας "νέος γενναίος κόσμος" γεννιέται: ο ελληνο-ρωμαϊκός κόσμος, που ενώνει την παλαιά ελληνόφωνη Ανατολή και την ακόμα ημιβάρβαρη Ιαπωνική Δύση. Το πάντρεμα των δύο παραδόσεων είχε πετύχει στον πνευματικό χώρο ο Κικέρωνας ο οποίος αυτός μεσοδιαβητής ανάμεσα στους δυο πολιτισμούς με την επανίδρυση των ρωμαϊκών αρχών πάνω σε μια φιλοσοφία εμπνευσμένη από την ελληνική: η *virtus* δηλ. η αρετή ταυτίζεται τώρα πλέον με την ηθική τελειότητα, το συνδυασμό της σοφίας, με την ανδρεία, τη δικαιοσύνη και τη σωφροσύνη. Το πολιτικό έργο της ενότητας θα γίνει δυνατό χάρη στην ειρήνευση του κόσμου και τη φροντίδα των αυτοκρατόρων για τις πόλεις και τα οικονομικά τους: την προστασία από τους φοροεισπράκτορες, από τη στρατιωτική παρουσία και από τους ντόπιους ισχυρούς. Η ολοκλήρωσή του θα έλθει με τη δημιουργία μιας νέας τάξης ρωμαίων πολιτών που θα συμπεριλάβει -σταδιακά με ίσους όρους ως προς τη συμμετοχή στην εξουσία- δίπλα στην άρχουσα τάξη της ίδιας Ρώμης, τις τοπικές αριστοκρατίες ολόκληρης ουσιαστικά της αυτοκρατορίας.

Η τεράστια αδιανόητη για τον παλαιό ελληνικό κόσμο, διεύρυνση του πολιτικού σώματος, βασίστηκε στην πρακτική της απελευθέρωσης μέσω της υιοθεσίας από το αυτοκράτορα - ή κάποιο αξιωματούχο - έτσι που η οικογένειά να γεμίσει από νεοφώτιστους Ιουλίους, Κλαύδιους, Μεμμίους, Αιλίου, και αμέτρητους Μάρκους Αυρηλίους όταν τελικά ο Μ. Αυρήλιος Αντωνίνος (ο γνωστός μας Καρακάλλας), θα δώσει το 212 μ.Χ. τη ρωμαϊκή πολιτεία (και το όνομά του) σε όλους τους ελεύθερους κατοίκους της αυτοκρατορίας. Η εξέλιξη ολοκληρώνεται συμβολικά μετά μία μόλις γενιά, όταν στους εορτασμούς για την επέτειο των χιλίων ετών (*millennium*) της Ρώμης το 248 μ.Χ. θα προεδρεύει πλέον ένας ά-

ρβας αυτοκράτορας (εικ. 3).

Μια τεράστια "οικογένεια" κάτω από ένα πατέρα αυτοκράτορα, γεννιέται έτσι, και μια πόλη-κράτος που ταυτίζεται πλέον με την οικουμένη. Κάτω από την κυριαρχία τυπικά της πόλης της Ρώμης (*Urbs Roma*) και ουσιαστικά του αυτοκράτορα και της αυτοκρατορικής διοίκησης που εγγυώνται την εξωτερική ασφάλεια και την εσωτερική ειρήνη, ολόκληρη η ευρύτερη περίμετρος της Μεσογείου θα αποτελέσει για ένα διάστημα μεγαλύτερο των 350 χρόνων μια ειρηνική κοινότητα πόλεων, όπου ένα μεγάλο μέρος (αν και όχι η πλειοψηφία) του πληθυσμού θα έχει τη δυνατότητα συμμετοχής στη διοίκηση και στα αγαθά ενός υψηλού βαθμού υλικού και πνευματικού πολιτισμού, που χαρακτηρίζει - πράγμα σπάνιο ακόμα στην εποχή μας - μια απόλυτη ανοχή για τις πάσης φύσεως - ιδιαίτερα στην Ανατολή βαθιά ριζωμένες εθνικές, θρησκευτικές ή ηθικές, ιδιαιτερότητες: όπου από κανένα δεν θα ζητηθεί να παραιτηθεί από παραδόσεις, συνήθειες, αισθήματα, και δραστηριότητες εφόσον δεν έρχονταν σε αντίθεση με την πολιτική, θρησκευτική και φορολογική νομιμότητα: την αποδοχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας και την προσαρμογή στις αρχές και τις απαιτήσεις της, την πίστη στον αυτοκράτορα και την πλήρη των φόρων.

Τα αγαθά της ειρήνης και της ευμερίας μαρτυρούν τα λαμπρά ερείπια των ελληνικών πόλεων της Ιωνίας και της Ανατολής, και ο αστερισμός όλων εκείνων των νέων πόλεων που καλύπτουν ομοιόμορφα την οικουμένη από την Αγγλία, τα σύνορα του Ρήνου και του Δούναβη έως τον Ευφράτη, το Νείλο και τη Σαχάρα. Πρότυπο τους είναι η Ρώμη, η Αλεξάνδρεια και "οι ένδοξες πόλεις της Ασίας" που όλες θα ερίζουν μεταξύ τους για το πια θα προβληθεί, ως η πιο μεγάλη "μεγίστη", "πρώτη", "μητρόπολις" της επαρχίας, ως η πιο πιστή φίλη της πρωτεύουσας. Πρόκειται για άπειρες σκορπισμένες σε όλη την αυτοκρατορία τέλεια ρυμοτομημένες πόλεις (εικ. 4) με φαρδείς δρόμους και πλατείες πλασιωμένες με κιονοστοιχίες (εικ. 5), ναούς, θέατρα (εικ. 6), αμφιθέατρα και πολυτελή δημόσια λουτρά για την ψυχαγωγία και τη διασκέδαση του πλήθους. Γιγαντιάει ο

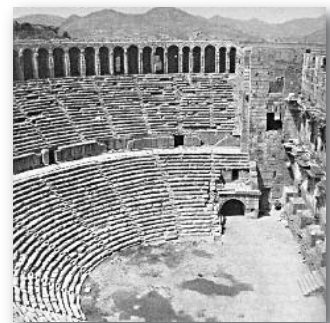
Εικ. 3. Φίλιππος Άραβ (244- 249 μ.Χ.)

Εικ. 4. Η πόλη Tamugadi στην Αλγερία

Εικ. 5. Περίστυλη πλατεία στα Γέρασα της Ιορδανίας

Εικ. 6. Το θέατρο της Ασπενδού στην Παμφυλία (Νότια Τουρκία)

Εικ. 7. Το ρωμαϊκό υδραγωγείο στη Segovia της Ισπανίας

Εικ. 8. Νυμφαίο στη Σαγαλασσό της Πισιδίας (Νότια Τουρκία)

Εικ. 9. Χάρτης του ρωμαϊκού οδικού δικτύου

Εικ. 10. Ρωμαϊκός δρόμος στη Γαλιλία

Εικ. 11. Ρωμαϊκή γέφυρα στο Ρίμινι (Ιταλία)

δραγωγεία (Εικ. 7) φροντίζουν για την τροφοδοσία των μεγαλήθρεπων νυμφαίων (Εικ. 8) των πόλεων, τις οποίες ενώνει πλέον ένα άριστα οργανωμένο δίκτυο δρόμων (Εικ. 9, 10), γεφυρώνοντας ποτάμια (Εικ. 11) και ανοίγοντας σήραγγες

στα βουνά (Εικ. 12). Στις χιλιάδες μετρίωνται τα αγάλματα, τα ανάγλυφα και οι πίνακες που στολίζουν τις πλάτεις και τα δημόσια κτήρια τους, τις αστικές και τις εξοχικές επαύλεις των τοπικών αριστοκρατιών, όπου θα διασωθεί - παραμορφωμένη αλλιώς αναγνωρίσιμη - η παράδοση της μεγάλης ελληνικής τέχνης.

Η εποχή της μεγάλης ακμής της αυτοκρατορίας είναι ταυτόχρονα η εποχή της μέγιστης ακτινοβολίας του ελληνικού πνεύματος. Δεν είναι τυχαίο ότι ήδη η εκστρατεία των νεαρών εγγονών του Αυγούστου κατά των Πάρθων βρίσκεται κάτω από τη σκιά των Μηδικών· η έναρξη της εγκαινιάζεται με την μεγαλειώδη αναπαράσταση της ναυμαχίας της Σαλαμίνας σε μια ειδικά για το σκοπό αυτό κατασκευασμένη λίμνη. Στην αυτοκρατορία του 2ου αι. μ.Χ η αναφορά στην Ελλάδα και στα ελληνικά πράγματα έχει σημαδέψει τα πάντα. Είναι σ' αυτήν που αναζητούνται τα πρότυπα για τη διάνοηση, όπως και για τον τρόπο ζωής, τη γλώσσα και τη θρησκεία. Ακόμα και σε τέχνες, τόσο κοντά στη ρωμαϊκή ψυχή όπως η αρχιτεκτονική, οι μορφές και οι ρυθμοί (δωρικός, ιωνικός, κορινθιακός) που κυριαρχούν είναι αυτοί της ελληνικής παράδοσης. Τα ελληνικά γράμματα, με τη νέα σοφιστική, τον Πλούταρχο, τον Λουκιανό κ.λ.π. γνωρίζουν μια μοναδική ακμή, επισκιάζοντας τώρα την λατινική λογοτεχνική παραγωγή· ο φιλόσοφος-αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος γράφει στα ελληνικά (Εις Εαυτόν), και το ελληνικό (φιλοσοφικό) γενάκι γίνεται της μόδας (καθόδη τυχαία και οι τρεις μεγάλοι αυτοκράτορες του 2ου αι. μ.Χ. είναι γενειοφόροι) (Εικ. 13, 14, 15). Ο Αδριανός θα ιδρύσει στην Αθήνα, χαρακτηριστικό του νέου πνεύματος, τη βιβλιοθήκη (Εικ. 16), και θα επεκτείνει την πόλη με τη δημιουργία μιας νέας Αθήνας, την είσοδο στην οποία θα δηλώνει η μνη-

μειώδης Πύλη που φέρει ακόμα σήμερα το όνομά του (Εικ. 17). Ως μέγας φιλέλληνας θα δημιουργήσει με την ίδρυση του Πανελληνίου ένα είδος πνευματικού και πολιτικού πυρήνα του Ελληνισμού, με κέντρο το ναό του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα, που τώρα μετά από αιώνες οθολοκληρώνεται. Για να γίνει μέλος του Πανελληνίου μια πόλη είτε αυτή βρίσκεται στην Ελλάδα, είτε την Ευρώπη, την Ασία ή την Αφρική, δεν επαρκεί ο πλούτος, η οικονομική ή πολιτική σημασία: φθάνει να είναι αυτή σε θέση να αποδείξει την ελληνική καταγωγή της. Γι' αυτό μεριμνά, όπως δείχνει η αθηνογραφία του, ο ίδιος ο αυτοκράτορας. Οι κάτοικοι της Κυρήνης θα θυμηθούν έτσι τους παλιούς μύθους τους, οι πόλεις της Πισιδίας στη Νότια Μικρά Ασία θα κόψουν νομίσματα με τίτλους ως Λακεδαιμόνιοι.

Τη σύνοψη της παραδεισιακής αυτής κατάστασης της αυτοκρατορίας στην απόγειό της στα μέσα του 2ου αι. μ.Χ. δίνει με ειλικρινή ενθουσιασμό ο ρήτορας Αίλιος Αριστείδης στον Έπαινον της Ρώμης "Οι παλιές φιλονικίες ανάμεσα στις πόλεις σταμάτησαν "και ανταγωνίζονται μόνο για το πια είναι η πιο ωραία και πιο ευχάριστη. Ο κόσμος αναγεννημένος έχει γεμίσει γυμνάσια, κρήνες, προπύλαια, ναούς, εργαστήρια, σχολεία. οι πόλεις λήμπουν και αγαλλιάζονται και ολόκληρη η γη είναι ένας παράδεισος. Δεν υπάρχουν πλέον πόλεμοι, δεν υπάρχουν σύνορα, παντού επικρατεί τάξις και ασφάλεια. Από τη στιγμή που σταμάτησαν σ' αυτές οι έριδες και οι ταραχές και δέχθηκαν την ηγεμονία (ενν. της Ρώμης) ξαφνικά αναβίωσαν χωρίς και οι ίδιες να καταλάβουν πώς, όπως αυτός που ξυπνώντας ξαφνικά βλέπει αυτά του ονειρευότανε και αναρωτιέται αν τα ζει αληθινά. Κανένας δεν πιστεύει ότι υπήρξαν ποτέ πόλεμοι, είναι σαν να ανήκουν στο μύθο... Κάνετε πραγματικότητα αυτό που είπε ο Όμηρος, ότι η γη είναι η μητέρα και η κοινή πατρίδα όλων μας. Τώρα ο καθένας Έλληνας ή βάρβαρος μπορεί να πάει ή να μετακομίσει εύκολα όπου θέλει, σε να πηγαίνει από την πατρίδα στην πατρίδα του. Δεν υπάρχουν πια, ούτε τα στενά της Κιλικίας, ούτε η Αραβική έρημος ούτε δύσβατα όρη, ούτε

αδιάβατοι ποταμοί, ούτε άγνωστες και επικίνδυνες βαρβαρικές φυλές. Είστε εσείς που το πετύχατε αυτό με την χαρτογράφηση της οικουμένης, τη γεφύρωση των ποταμών, τη διάνοιξη οδών μέσα από τα όρη, τη δημιουργία σταθμών στις ερημιές που εξημερώσατε επιβάλλοντας παντού την τάξη, όπως ο Δίας κατέβησε την αναστάτωση και την αταξία που επικρατούσε την εποχή των Τιτάνων, και παντού, στη ζωή και στην πολιτεία, επεκράτησε το λαμπρό φώς της τάξεως και οι νόμοι και η πίστη στους θεούς. Μοιράσατε την οικουμένη σε δύο μέρη, και δώσατε την εξουσία -και τη ρωμαϊκή πολιτεία- στο πιο ευγενικό και πιο δυνατό στοιχείο. Τους παλαιούς ηγέτες της Ελλάδος τους αφήσατε να είναι ελεύθεροι και αυτόνομοι, στους άλλους επεφυλάξατε μια μετριοπαθή μεταχείριση, τους βαρβάρους αντιμετώπισατε με μεγαλύτερη πραότητα ή σκληρότητα ανάλογα με τη φύση τους. Καταργήσατε έτσι τη διάκριση σε Έλληνες και βαρβάρους και δημιουργήσατε χωρίζοντας τον πηληθυσμό σε Ρωμαίους και μη μια πόλη πολυανθρωπότερη από όλο το ελληνικό φύλο. Ούτε η θάλασσα ούτε οι αποστάσεις της ξηράς, ούτε οι ήπειροι εμποδίζουν κάποιον αρχής ή πίστεως άξιον να είναι πολίτης αυτής της πόλης, μιας πόλης που θα παρομοιάζες με την ακρόπολη της οικουμένης και τις υπόλοιπες με τους δήμους της κατέστηκε κοινή της γης δημοκρατία υφ' ενί τω αρίστω άρχοντι και κοσμητή, και πάντες ως περ εις κοινήν αγοράν συνίασι τευξόμενοι της αξίας έκαστοι".

Ωραίος ο πανηγυρικός του Αιλίου Αριστείδη. Ενδιαφέρον έχει όμως, σε ποίο βαθμό αυτή η λαμπρή εικόνα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα: Ποιά ήταν η σύγχρονη κατάσταση της Ελλάδας (αυτού που ονομάζουμε ελληνικό χώρο) και ποιά η θέση της στην ελληνορωμαϊκή αυτοκρατορία.

Οι ιστορικές αλληγογές στο χάρτη της Μεσογείου είχαν θέσει την Ελλάδα προ πολλού - από τα ελληνιστικά, ήδη, χρόνια - στο περιθώριο όχι μόνο της διεθνούς πολιτικής αλλη και των εμπορικών δρόμων που συνδέουν την Ανατολή με τη Δύση. Το τέλος της ρωμαϊκής δημοκρατίας θα συνοδευτεί από

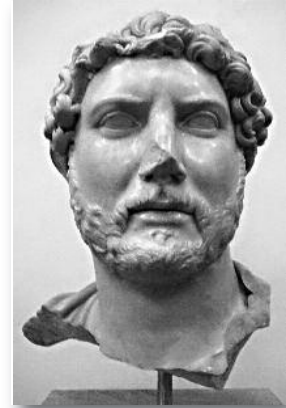
τις διαδοχικές μέσα σε μια τριακονταετία συγκρούσεις ανάμεσα στον Καίσαρα και τον Πομπήιο (64 π.Χ.), τον Οκταβιανό με τον Μ. Αντώνιο κατά των "τυραννοκτόνων" δολοφόνων του Καίσαρα στους Φιλίππους (44 π.Χ.) και στη συνέχεια μεταξύ τους στο Άκτιο (31 π.Χ.). Οι εμφύλιοι που οι Ρωμαίοι φρόντισαν να διεξαχθούν όλοι σε ξένο έδαφος είχαν αφήσει την Ελλάδα σε ερείπια. Στην περιγραφή του Στράβωνα της εποχής του Αυγούστου, η ύπαιθρος χώρα και οι μικρές πόλεις της Πελοποννήσου, της Βοιωτίας, της Αιτωλίας, της Ακαρνανίας και της Ηπείρου, δίνουν τη συγκλονιστική εικόνα μιας πλήρους ερήμωσης, ενώ στο Δίωνα Χρυσόστομο (κοντά στο τέλος του πρώτου αιώνα μ.Χ.) βρήνουμε να σπέρνουν την αγορά μιας εγκαταλειμμένης πόλης της Εύβοιας. Ακόμα τον 2° αι. μ.Χ., ο περιηγητής Πausανίας θα μας μιλήσει συχνά για τις ερημωμένες πόλεις και τις πεσμένες στέγες πολλών ναών, ενώ τον 5ο αι. μ.Χ. από τις 140 πόλεις του Pausanias έχουν μείνει οι μισές.

Οι λόγοι της διαιωνιζόμενης κακοδαιμονίας είναι πολλούς. Είναι η ολιγανθρωπία· είναι οι άνθρωποι που αποφεύγουν την τεκνοποιία, τα νεογέννητα, ιδιαίτερα όπως γνωρίζουμε από τις κωμωδίες τα κορίτσια, που εγκαταλείπονται, φαινόμενα που χρονολογούνται από την ελληνιστική ήδη εποχή. Άλλη, το ίδιο σοβαρή, αιτία είναι η εγκατάλειψη της γης, η τάση για συγκέντρωση στις πόλεις: είναι η πτώχευση του μικρού γεωργού που δεν μπορεί να ανταγωνιστεί την εξειδικευμένη μονοκαλλιέργεια των ντόπιων μεγαλοκτηματιών και των ξένων αποίκων, και υποχρεώνεται να εγκατασταθεί ως πάροικος στην πόλη σε αναζήτηση προστασίας και μεροκάματου, είναι η μικρή πόλη που αδύνατη να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της, στις οποίες τώρα έχουν προστεθεί η ρωμαϊκή φορολογία, εγκαταλείπεται ή συνοικίζεται σε ένα μεγάλο κέντρο, ενώ τη θέση θα καταλάβει η μεγάλη ρωμαϊκή αγρόπληξη.

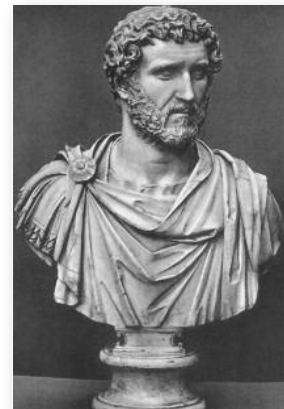
Οι αυτοκρατορικοί χρόνοι (ο 1ος και ο 2ος αι. μ.Χ.) είναι έτσι μια περίοδος ευημερίας των ελληνικών αστικών κέντρων. Δίπλα στις νέες πόλεις:

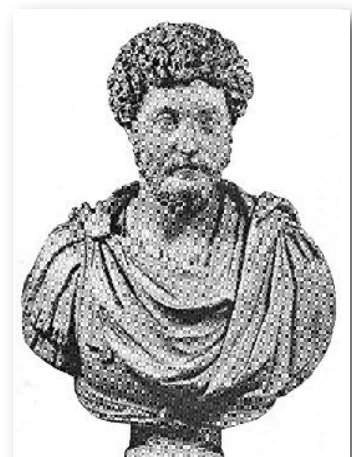
Εικ. 12. Σήραγγα της via Flaminia στην Ουμβρία (Ιταλία)

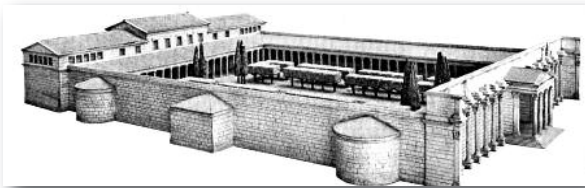
Εικ. 13. Αδριανός (117-138 μ.Χ.)

Εικ. 14. Αντωνίνος Ευσεβής (Πίος) (138-161 μ.Χ.)

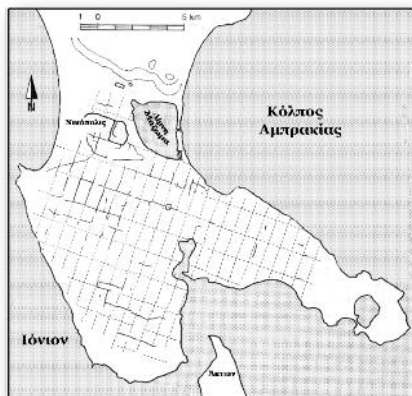
Εικ. 15. Μάρκος Αυρήλιος (161-180 μ.Χ.)

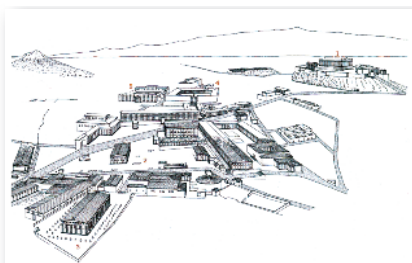
Εικ. 16. Η βιβλιοθήκη του Αδριανού στην Αθήνα (πρόπλασμα)

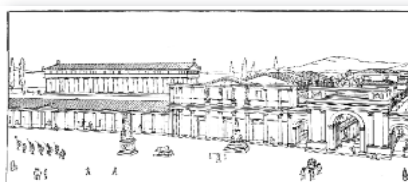
Εικ. 17. Η πύλη του Αδριανού και ο ναός του Ολυμπίου Διός το 1756 (σχέδιο J. Stuart)

Εικ. 18. Η κτηματογράφηση (centuriario) της αγροτικής γης της Νικοπόλεως

Εικ. 19. Αναπαράσταση της Αγοράς των Αθηνών στον 2ο αι. μ.Χ. (στο βάθος αρ. 4 η ρωμαϊκή αγορά και αρ. 5 η βιβλιοθήκη του Αδριανού)

Εικ. 20. Αναπαράσταση της αγοράς της ρωμαϊκής Κόρινθου

τη ρωμαϊκή αποικία της Κόρινθου, πρωτεύουσα τώρα της επαρχίας της Αχαΐας όπως ονομάζεται τώρα η κυρίως Ελλάδα), που ανοικοδομείται από τον Καίσαρα, και τις δύο πόλεις

ιδρύματα του Αυγούστου στις πύλεις της Δύσης, την ελεύθερη πόλη της Νικόπολη και την αποικία των Πατρών, που συγκεντρώνουν υποχρεωτικά τους κατοίκους και μοιράζονται τη γη της Ηπείρου - Αιτωλοακαρνανίας (Εικ. 18) και της Αχαΐας, ιδιαίτερη θέση κατέχουν τώρα στην επαρχία χάρη στο ένδοξο - ζωντανό ακόμη στα μνημεία, τους αγώνες, τα πανεπιστήμια και τους μύθους της- παρελθόν τους, μια σειρά ελευθέρων (όπως αποκαλούνται) πόλεων. Σ' αυτές εκτός από την Αθήνα (civitas foederata δηλ. σύμμαχο της Ρώμης) και τη Σπάρτη, περιλαμβάνονται όλα τα μεγάλα ιερά των Δελφών και της Επιδαύρου κ.λπ., αλλιά και μικρές πόλεις, όπως το Παλλήντιον της Αρκαδίας, που οφείλει το προνόμιο αυτό στη σύνδεσή του με τη μυθική ιστορία της Ρώμης. Εντυπωσιάζει τον σύγχρονο επισκέπτη η εικόνα των αναγεννημένων με αυτοκρατορικές ή ιδιωτικές χορηγίες ελληνικών πόλεων, όπως η Αθήνα (Εικ. 19) ή η Κόρινθος (Εικ. 20), και τα ογκώδη κτήρια (θέατρα, ωδεία, στοές και υδραγωγεία) που δεσπόζουν στο τοπίο του Άργους, της Πάτρας και της Σπάρτης, και το πλήθος των ψηφιδωτών που κοσμούν τα πλούσια σπίτια της στενής άρχουσας τάξης. Οι πόλεις αυτές - το βλέπουμε στις περιγραφές του Πausanias - λειτουργούν όμως τώρα πλέον ουσιαστικά ως μουσεία. Όπως όλη η Ελλάδα ζουν κι αυτές στο παρελθόν και από το παρελθόν. Στα νεοαττικά εργαστήρια της η Αθήνα έχει μετατρέψει την κληρονομία της με τη συνεχή αναπαραγωγή της σε εμπόρευμα για εξαγωγή: η πηλαστική του Φειδία και του Πραξιτέλη χρησιμεύει για τη διακόσμηση των μεγάλων μαρμαρίνων πηλακών για τα μέγαρα της Ρώμης (Εικ. 21) και μαρμαρίνων αγγείων για τους κήπους των επαύλεων. Μαζικά παραγμένα αντίγραφα των αγαλμάτων των αρχαίων θεών, ποιητών, φιλοσόφων και στρατηγών στολίζουν τις στοές των πόλεων

και τους κήπους των ρωμαϊκών επαύλεων ανά τον κόσμο, και στις μαρμάρινες σαρκοφάγους για τα νεκροταφεία της αυτοκρατορίας αναπαράγεται συστηματικά ο κόσμος του έπους και του μύθου (Εικ. 22, 23). Η ίδια η Αθήνα είναι ένα αξιοθέατο. Και αυτό δεν αφορά μόνο, όπως συμβαίνει σήμερα τα μνημεία, όπως η Ακρόπολη που διαφηνίζεται στα νομίσματά της (Εικ. 24). Οι ρωμαίοι "τουρίστες" είναι οι προσκυνητές στους ιερούς χώρους όπου γεννήθηκαν οι αξίες του κοινού ελληνιστικού πολιτισμού τους. Στην αγορά, τα γυμνάσια και τα θέατρα αναζητούν τους χώρους όπου γεννήθηκαν και ακόμα λειτουργούν οι θεσμοί και ο θαυμαστός τρόπος ζωής των μεγάλων προγόνων. Στην Ακαδημία, το Λύκειο και τις ρητορικές σχολές θα γίνουν οι ένθερμοι μαθητές της τέχνης της σκέψης και του λόγου.

Στην Εφευσία θα μνηθούν στα μυστήρια που υπόσχονται την αιώνια ζωή. Αντίστοιχα στη Σπάρτη θα γνωρίζουν σε λειτουργία το πολίτευμα και την περίφημη σκληρή αγωγή του Λυκούργου, χωρίς να έχουν να αντιμετωπίσουν τους ακίνδυνους πλέον Σπαρτιάτες, ενώ η συρροή στην Ολυμπία προδιαγράφει το γνωστό πλέον θεαματικό μέλλον των αγώνων.

Μουσειακή είναι παρόμοια και η λειτουργία του πολιτεύματος. Στη "δημοκρατία των πόλεων" του Αιγαίου Αριστίδη όλες οι πόλεις μπορεί να έχουν την αυτονομία τους (τους άρχοντες και τις συνελεύσεις τους) πολλούς μάλιστα ιδιαίτερα ελληνικές πόλεις όπως η Αθήνα ή η Σπάρτη να θεωρούνται ελεύθερες (να μη πληρώνουν φόρους, ούτε να υπάγονται στον διοικητή της επαρχίας) ωστόσο η πολιτική ζωή ελέγχεται απόλυτα από την τοπική αριστοκρατία και αν χρειαστεί από τους Ρωμαίους, έτσι που κάθε αλληλαγή να αποκλείεται. Πώς εννοείται η δημοκρατία εξηγείται παρακάτω στην περιγραφή του τέλειου μικτού ρωμαϊκού πολιτεύματος από τον ίδιο τον Αριστίδη: ο δήμος (δηλ. ο λαός) πετυχαίνει εύκολα ό,τι και να ζητήσει, δεν του λείπει τίποτε, φθάνει να μένει ήσυχος, γιατί αν τολήσει να αλλιάξει κάτι, ευθύς θα ακολουθήσει η τιμωρία. Και ο Πλούταρχος, φίλος των αυτοκρατόρων συμβουλεύει: Προσοχή να μη προκα-

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΑΙΧΜΗΣ ΤΩΝ ΜΙΝΩΙΤΩΝ ΚΑΙ ΜΥΚΗΝΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ 2η ΧΙΛΙΕΤΙΑ π.Χ.

ΜΕΡΟΣ 2ο: Οχυρώσεις στην Ελλάδα της 3ης και 2ης Χιλιετίας π.Χ.

Στο προηγούμενο τεύχος άρχισε η παρουσίαση της - πολύ προωθημένης για την εποχή της - αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας, με πρώτο βήμα τον Αρχιτεκτονικό Σχεδιασμό και Μελέτη. Υπενθυμίζεται ότι η εξέταση του επιπέδου της Τεχνολογίας και της Τεχνολογίας διευκολύνει την κατανόηση των αρχαίων κοινωνιών και των «κρατικών οντοτήτων» που υπήρξαν, με δεδομένο ότι κάθε εποχή λαμβάνει το όνομά της από την τεχνολογία αιχμής της εποχής: Λίθινη Εποχή, Εποχή του Χαλκού, Εποχή του Σιδήρου, Βιομηχανική Εποχή κ.ο.κ. Η Τεχνολογία όμως στην πράξη αποτελεί έναν παραμελημένο τομέα της αρχαιότητας, σε σχέση με την πολύ αναλυτική διερεύνηση και ανάλυση της αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από την πλευρά των ουμανιστικών σπουδών. Στο άρθρο αυτό θα εξετασθεί το θέμα του επιπέδου της Τεχνολογίας στην κατασκευή των Οχυρώσεων στην Ελληνική Επικράτεια της 3ης και 2ης Χιλιετίας π.Χ., αφού οι Οχυρώσεις αποτελούν ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της Πολιμικής Τεχνολογίας εκείνης της εποχής, συναρτώνται δε άμεσα με την στρατιωτική ισχύ και μπορούν να συνδεθούν με τα υπόλοιπα αρχαιολογικά τεκμήρια κατά τη διερεύνηση του θέματος μιας «υπερπόντιας» εκστρατείας εναντίον της Τροίας.

«Οι κατασκευές οχυρώσεων είναι ίσως τα πρωιμότερα συλλογικά, μεγάλης κλίμακας έργα, στην Ελληνική επικράτεια. Από την ύστερη 5η χιλιετία π.Χ., στη Στρόφιθα του Άργους και στο Ζαγκάνι της Αττικής, στις μικρότερες κλίμακας πρώιμες Κυκλαδικές οχυρώσεις - της 3ης χιλιετίας π.Χ. - στην Πάνορμο της Νάξου και στο Καστρί της Σύρου, στην Αίγινα, στη Λέρνα, στην Αγία Ειρήνη της Κέας και στην Φυλακωπή, έως τα τείχη της Φυλακωπής της Μήλου της 2η χιλιετίας π.Χ., είναι όλες (οι οχυρώσεις) υψηλής τεχνολογίας» (I1, σελ. 161, βλ. και I21, I31, I41).

Η οχύρωση στο Καστρί της Σύρου (Σχήμα 1-άνω-αριστερά) χρονολογείται περί το 2200 π.Χ. σύμφωνα με τον καθηγητή Τάσιο I5, σελ. 301 ενώ ο Μυλωνάς I6, σελ.451 συγκρίνει την οχύρωση της Χαλανδριανής στη Σύρο με της Λέρνας (Σχήμα 1-άνω-δεξιά) στην Πελοπόννησο. Η ο-

Του Κωνσταντίνου Σ. Γιαννακού¹

χύρωση της Λέρνας χρονολογείται από τον καθηγητή Τάσιο περί το 2500 π.Χ., τον Μυλωνά στην «πρώτο-Πρώιμη Ελλαδική (ΠΕ) περίοδο», δηλαδή πολύ κοντά στο 3000 π.Χ. ενώ ο Dickinson αναφέρει ότι η πλειονότητα των πρώιμων οχυρώσεων στην Ελλάδα είναι του τύπου «Λέρνα III κατά την ΠΕΙ», δηλαδή στην πρώιμη 3η χιλιετία π.Χ. (2800-2500 π.Χ.). Η οχύρωση της Αίγινας (Κολόνα, Σχήμα 1-κάτω-δεξιά) χρονολογείται περί το 2100 π.Χ. από τον καθηγητή Τάσιο ενώ ο Μυλωνάς την χρονολογεί στην Μεσο-Ελλαδική (ΜΕ) περίοδο (2200-1700/1600 π.Χ.). Αξιοσημείωτο είναι ότι και στη Θερμή της Λέσβου ανευρέθη τειχισμένος οικισμός (Σχήμα 1-κάτω-αριστερά).

Οι οχυρώσεις περιλαμβάνουν διπλά τείχη, πολλές φορές πάχους 2 μέτρων με επικλινείς εξωτερικές επιφάνειες και εγκάρσια προς τον τοίχο δεσμάτα, πύργους με επάλλξεις ορθογώνιους ή ημικυκλικούς, όπως στο Καστρί της Σύρου και στην Αίγινα, προμαχώνες και τάφρους, πύλεις με περίπλοκα συστήματα προστασίας και πυλίδες για εφόδους². Οι οχυρώσεις στο Διμήνι (αρχαία Ιωλκός) χρονολογούνται από την τελευταία φάση της Νεολιθικής³.

Καστρί Σύρου

Λέρνα

Θερμή
Λέσβου

Κολόνα Αίγινας

Σχήμα 1⁴ - Οχυρώσεις της 3ης χιλιετίας π.Χ. σε διάφορες περιοχές της Ελληνικής επικράτειας.

1. Δρ. Πολιτικός Μηχανικός, Fellow ASCE, Μέλος: Εταιρεία Μελέτης Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας/ΕΜΑΕΤ.

2. I1, σελ.16-171.

3. Κατά τις ανασκαφές του Χρήστου Τσουντα, όπως παρατίθεται στο I6, σελ.451.

4. Τα σχέδια από το I11.

Στις Μυκίνες, ο τοίχος γύρω από τον Ταφικό Περίβολο Β (Σχήμα 2), χρονολογείται από την ύστερη ΜΕ (2200-1700/1600 π.Χ.) και η κατασκευή του «θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πρωταρχική Κυκλώπεια»⁵ (φωτογραφία για Κυκλώπεια τοιχοδομία βλ. Σχήμα 3). Οι θεμελιώσεις του Τείχους στην Ασπίδα του Άργους, πάχους περίπου 2,60 μέτρων, είναι κυρίως ΜΕ, όπως και οι οχυρώσεις της Ασίνης⁶. Στη Μάληθ-Δώριον πιθανότατα οι οχυρώσεις ανήκουν στην ΜΕ⁷. Στην Πύλη το ονομαζόμενο κυκλιότερες τείχος χρονολογείται στην ΥΕΙ-IIA ή ακόμη και ΜΕ

Στη Δομοστατική Μηχανοτεχνία⁸/Structural Engineering – σε αυτό το πολύ πρωταρχικό στάδιο –, η φέρουσα ικανότητα ενός τοίχου από λιθοδομή αυξάνει με το πάχος και αυτή είναι τεχνική γνώση που αποκτάται με την εμπειρία, ή τη διαδικασία δοκιμής-και-λάθους/ trial-and-error⁹, κάτι που είναι ιδιαίτερα οικείο για έναν τεχνικό. Αυτό φαίνεται ότι πλέον γίνεται αποδεκτό και από αρχαιολόγους, αφού ο Laffineur [10, σελ.716] χαρακτηρίζει ρητά «πειραματικό τον χαρακτήρα της Μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής στον θορικό», οι δε Hope-Simpson και Hagel [7, σελ.24], επισημαίνουν ότι «οι Μυκηναϊκές κατασκευαστικές μέθοδοι ήταν εφευρετικές και βασικά εμπειρικές». Ήταν πολύ φυσιολογικό, με την ανάπτυξη Τεχνογνωσίας στην Ελληνική Επικράτεια, από τα 2 μέτρων πάχους οχυρωματικά τείχη, να αναπτυχθούν βαθμιαία εντοπίως – χίλια χρόνια αργότερα – τείχη 3 μέτρων πάχους στην Τίρυνθα (τα τείχη της από περίπου το 1400 π.Χ.¹⁰, βλ. Σχήμα 5 του άρθρου στο προηγούμενο τεύχος του «Πειραϊκού Ορόσημου») και ακόμη αργότερα σε 5 μέτρα ή 7 μέτρα στις Μυκίνες, (το παλαιότερο –σωζόμενο σήμερα– τμήμα των τειχών τους χρονολογείται περί το 1400-1350 π.Χ., στο Σχήμα 3), ενώ έχει ανευρεθεί ένα τμήμα παλαιότερου οχυρωματικού τείχους της ΜΕ¹¹.

Σχήμα 2. Η ακρόπολη των Μυκηνών με το ανάκτορο και τον Ταφικό Περίβολο Β.

Ως προς τη χρονολόγηση όμως, είναι χαρακτηριστικό ότι οι Hope-Simpson και Hagel¹² πιστεύουν ότι, οι πρωιμότερες (από τις σωζόμενες σήμερα) οχυρώσεις των ιδίων των Μυκηνών και αθηνών τοποθεσιών (που δεν διεσώθησαν σήμερα) της **ύστερης ΜΕ ή ΥΕΙ περιόδων** έχουν επηρεάσει τα μετέπειτα οχυρωματικά τείχη της Μυκηναϊκής Επικράτειας ως προς το μέγεθος, τη μορφή των πύργων και τις θύρες αιφνιδισμού. Ο Μυλωνάς [6, σελ.26-28] μάλιστα αναφέρει ότι το Κεκλιμένο Επίπεδο 3 (Ράμπα) [Σχήμα 4-αριστερά] ανόδου προς την κορυφή του λόφου των Μυκηνών, όπου βρίσκεται το ανάκτορο, είχε ως γέμισμα ΜΕ κεραμική, γεγονός που αποδεικνύει τη χρονολογία κατασκευής του.

Σχήμα 3. (Αριστερά) το αρχαιότερο τμήμα του τείχους των Μυκηνών, όπου διακρίνεται και το Κυκλώπειο σύστημα, και η Πύλη των Λεόντων.

5. [6, σελ. 98]. Στο [7, σελ.27] δίδεται χρονολόγηση του τοίχου – κατά Μυλωνά [6, σελ.97-98]– την ΥΕΙ-II (μετά το 1700/1600 π.Χ., **προφανώς κάνουν λάθος, αφού ο Μυλωνάς αναφέρει ότι η ανευρεθείσα κεραμική γύρω και μέσα στον τοίχο είναι Μεσο-Ελλαδική, γκριζα, μαύρη και κίτρινη Μινυακή και χρωματισμένη-ματ, και δηλώνει ότι αυτό αποδεικνύει ότι, ο τοίχος και συνεπώς ο Ταφικός Περίβολος Β, κατασκευάσθηκε τους χρόνους της Μεσο-Ελλαδικής (ΜΕ), δηλαδή μεταξύ 2200 και 1700/600 π.Χ.**
6. [7, σελ.39-40].
7. [6, σελ.45]. Οι Hope-Simpson/Hagel [7, σελ.56-57] χρονολογούν ΜΕ-ΥΕΙ (2200-1580 π.Χ.), με διαφωνία -για ΥΕΙΙΙ (μετά το 1420/1400 π.Χ.)- του Dickinson.
8. Ορολογία για τον μόνο τομέα επιστημονικής-τεχνικής δραστηριότητας, που είναι κυρίως -αν όχι αποκλειστικά- γνωστός στο ευρύ κοινό στην Ελλάδα για τον Πολιτικό Μηχανικό.
9. [3]· [8]· [9, σελ.756-759]· [2].
10. Με ερείπια στην Τίρυνθα τεκμηριώνουν κατοίκηση στην κορυφή του Παλαιού Κάστρου (Oldenburg) αν και ο Wright [11, σελ.12] πιστεύει ότι δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή η άποψη για συμπαγή τοιχοδομία περί την πεζούλα.
11. Βλ. επίσης [5, σελ.30], [1, σελ.16]. Οι Hope-Simpson και Hagel [7, σελ.27] παραθέτουν μία παρόμοια άποψη με τον συγγραφέα του παρόντος άρθρου και εξηγούν ότι «ο ρυθμός «Αργοίτιδος», της Κυκλώπειας τοιχοποιίας, αναπτύχθηκε κυρίως στις ίδιες τις Μυκίνες» και στις σελ. 24-26, περιγράφουν αναλυτικά τον εμπειρικό τρόπο κατασκευής των τειχών μεγάλου πάχους (5-6 μέτρων) των Μυκηναίων.
12. [7, σελ.27]. Έχει δημοσιευθεί ένας τοίχος (από τον Rowe κατά το έτος 1954) της πρώιμης Ανακτορικής περιόδου των Μυκηνών (που τελείωσε με καταστροφή την ΥΕΙΙΑ περίοδο, που χρονολογείται την περίοδο 1620/1500-1500/1430 π.Χ. [17, σελ.5]) ως ΜΕ οχυρωματικό τείχος και τα κεραμικά θραύσματα που παρουσιάζονται από τον Rowe, υποδεικνύουν ότι ΜΕ αθηνά πρώιμη Ανακτορική περίοδο ως χρονολόγηση της κατασκευής. Ο Μυλωνάς [6, σελ.157] είχε τη γνώμη ότι ο τοίχος χρονολογείται μετέπειτα αθηνά δεν παρουσίασε (με φωτογραφίες) το υλικό που ανευρέθη κατά τους French και Shelton [12, σελ.177-8]. Την άποψη του Rowe παραθέτει και ο Wright [11, σελ.11].

Σχήμα 4. Μέσα στην ακρόπολη των Μυκηνών αμέσως μετά την Πύλη των Λεόντων, (αριστερά) το Κεκλιμένο Επίπεδο (Ράμπα) και (δεξιά) ο Ταφικός Περίβολος Α.

Αυτή η διαδικασία βαθμιαίας ανάπτυξης της φέρουσας ικανότητας ενός τοίχου, με την αύξηση του πάχους του, είναι πολύ απλή γνώση/ τεχνολογία για τους «Μηχανικούς» της εποχής: έπρεπε να απομακρύνουν – λίγο περισσότερο – τις εξωτερικές πηλιδρές/όψεις του τοίχου και να αυξήσουν το «γέμισμα» ανάμεσά τους, για να μπορούν να αναλάβουν μεγαλύτερα φορτία. Αυτή η εμπειρική «διαδικασία» για την αρχαία «μηχανοτεχνία», επιβεβαιώνεται από αρχαιολογικές παρατηρήσεις:

«από την αρχή της ΥΕ περιόδου (περί το 1700/ 1600 π.Χ., βλ. Σχήμα 2), μέχρι μετά το πρώτο τέταρτο του 14ου αιώνα π.Χ., οι οχυρώσεις στην Ελλάδα παρουσιάζουν μικρές αλλαγές από τις προηγούμενές τους, την ΜΕ εποχή. Αυτό το σύστημα άλλαξε ριζικά μετά το μέσον του 14ου αιώνα π.Χ., με την εισαγωγή του αποκαλούμενου Κυκλώπειου οικοδομικού ρυθμού» (Σχήμα 3)¹³. Διαπίστωση που τεκμηριώνει την συνέχεια και επιτόπια ανάπτυξη Τεχνολογίας από τους «Μηχανικούς» της Ελληνικής Επικράτειας, και όχι εισαγωγή Τεχνολογίας από την Ανατολή.

Τα πρωιμότερα κυκλώπεια οχυρωματικά τείχη στις Μυκίνες ανηγέρθησαν κατά την ΥΕΙΙΑ¹⁴. Το παλαιότερο ανάκτορο στη Θήβα, η Οικία του Κάδμου, μπορεί να ανάγεται στην ΥΕΙΙ. Αν είναι έτσι και, αν όντως επρόκειτο για «μέγαρον», θα πρέπει να αποτελεί το πρωιμότερο παράδειγμα στην ηπειρωτική ενδοχώρα. Η θέση είχε οχυρωθεί τουλάχιστον από την ΥΕΙΙΑ¹⁵.

Όπως προαναφέρθηκε, τα κατάλοιπα των τειχών, που κυκλώνουν την Πύλη, περί το πλάτωμα του ανακτόρου, έχουν αποδοθεί στην ΥΕΙ-ΙΙΑ από τον Blegen¹⁶. Σύμφωνα με τον Dickinson, ο πραγματικός Κυκλώπειος ρυθμός ομοιάζει πάρα πολύ με τη λειτουργική αρχιτεκτονική της «Τρίτης Ανακτορικής Περιόδου» της Κρήτης, η οποία μπορεί να ταυτοποιηθεί σε ένα λιγότερο ογκώδη τύπο στις Μυκίνες, που αποδόθηκε από τον Evans στις Κρητικές «σκοπιές φρουρών».

Ως Πολιτικός Μηχανικός, βασιζόμενος στο γνωστικό αντικείμενο της επιστήμης μου, επισημαίνω ότι «η παραπάνω ανάληψη σε συνδυασμό με τις παρατηρήσεις των αρχαιολόγων απεικονίζουν τη βαθμιαία «αύξηση» της Γνώσης/ Τεχνολογίας στην κατασκευή ή οικοδομημάτων, η οποία κληρονομήθηκε από τη Μινωική Κρήτη. Διά της μεθόδου δοκιμή-και-λάθος/ trial-and-error, που είναι εμπειρική προσέγγιση, με την αύξηση του πάχους των τοίχων και την συνεπαγόμενη αύξηση του μεγέθους των μεμονωμένων λίθων, για καλύτερη ευστάθεια και αντοχή. Κυρίως λόγω της μεγαλύτερης επιφάνειας έδρασης και του μεγαλύτερου «νεκρού φορτίου» που διαθέτουν, βελτιώνεται επί πλέον η λειτουργία των τοίχων, σε αντίσταση έναντι «ανατροπής», εν είδει «τοίχων αντιστήριξης». Αυτή η εμπειρική διαδικασία οδήγησε σε βελτίωση μιας πρωιμότερης ανακάλυψης διά της «έμπνευσης του Μηχανικού» (I3), (I2), (I4), (I9).

Η ανάληψη τεκμηριώνει λοιπόν την ανάπτυξη Τεχνολογίας και Τεχνολογίας από τους «Μηχανικούς» της Ελληνικής Επικράτειας, εκείνης της εποχής, και όχι εισαγωγή τους από την ανατολή, ενώ επί πλέον τεκμηριώνεται «από τα αρχαιολογικά ευρήματα και μαρτυρίες ροή τεχνολογίας και τεχνολογίας από την Ελληνική Επικράτεια προς την ανατολή» (I4).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [11]. Παθουβού, Κ. 2005α. Οικοδομική Τεχνολογία των Προϊστορικών Χρόνων. *Αρχαιολογία*, 94, 12-18.
- [12]. Γιαννακός, Κ. 2016b. *Τεχνολογία, Μαρτυρίες και η Χρονολόγηση του Τρωικού Πολέμου - Μυκηναϊκά Ευρήματα σε Χατούσα, Μικρά Ασία, Αίγυπτο, Κύπρο, Λεβάντε, Παπάζησες, Αθήνα*.
- [13]. Giannakos, K. 2012. *Aegean Type Sword and Finds at Hattusa: Technology, Sources and dating of Trojan War*, LAP, Saarbrücken.
- [14]. Giannakos, K. 2016a. Cutting-Edge Technology and Know-How of Minoans/Mycenaeans during LBA and Possible Implications for the Dating of Trojan War, *Talanta*(XLVI-XLVII), 51-79.
- [15]. Tassios, T. 2008. Mycenaean Technology, in S.A. Paipetis, (Ed.), *Science and Technology in Homeric Epics*, Springer, Dordrecht, 1-18.
- [16]. Mylonas, G. 1966. *Mycenae and the Mycenaean Age*, Princeton University Press, New Jersey.
- [17]. Hope-Simpson R./Hagel D.K. 2006. *Mycenaean Fortifications, Highways, Dams and Canals*, P. Åström, Sävedalen.
- [18]. Giannakos, K. 2013. Aegean type Swords and Finds in Anatolia, *Technology of Metals and Structures, Written Sources and the dating of Trojan War*, in L. Bombardieri/A. D'Agostino/G. Guarducci/V.Orsi/S. Valentini, (Eds.), *SOMA 2012, BAR International Series 2581(I)*, London, Archaeopress, 427-40.
- [19]. Giannakos, K. 2015. The Aegean type Sword found at Hattusa and the written Sources about the Exchange of Technology at the Late Bronze Age, in N. Stampolidis/C. Maner/K. Kopanias, (Eds.), *NOSTOI_31/3/11-3/4/11, Nostoi - Indigenous Culture, Migration, Integration in the Aegean Islands, Western Anatolia during the LBA and EIA*, Koç University Press, Istanbul, 749-766.
- [10]. Laffineur Robert. 2012. Thorikos. In E.H. Cline, (Ed.), *"The Oxford Handbook of The Bronze Age Aegean"*, Oxford University Press, 712-721.
- [11]. Wright, J. 2006. The Formation of the Mycenaean Palace, in: Deger-Jalkotzy S., Lemos, I.S., (Eds.), *Ancient Greece: From the Mycenaean Palaces to the Age of Homer*, Edinburgh University Press, 7-52.
- [12]. French, E./Shelton, K. 2005. Early Palatial Mycenae, in: A. Dakouri-Hild, S. Sherratt, (Eds.), *Autochthon - fs Dickinson*, Oxford, Archaeopress, 175-184.
- [13]. Iakovidis Spyros. 1999. Late Helladic Fortifications. In R. Laffineur, (Ed.), *"Polemos - Le Contexte Guerrier en Egee a l' Age du Bronze"*, Aegaeum 19, vol.I, 199-204.
- [14]. Dickinson Oliver. 2003. «Αιγείο - Εποχή του Χαλκού», Α. Καρδαμίτσας, Αθήνα, 1994.
- [15]. Kelder Jorrit M. 2010. *"The Kingdom of Mycenae - A Great Kingdom in the Late Bronze Age Aegean"*, Bethesda, Maryland, CDL Press.
- [16]. Sheldermine, C.W. 2001 b. Review of Aegean Prehistory VI: The Palatial Bronze Age of the Southern and Central Greek Mainland. In T. Cullen, (Ed.), *"Aegean Prehistory - A Review"*, *AJA Supplement I*, 329-381.
- [17]. Sheldermine, C.W. 2008. Background, Sources and Methods, in Sheldermine, C.W., (ed.), *The Cambridge Companion to the Aegean BA*, Cambridge/NY, 1-18.

13. Ιακωβίδης [13, σελ.199]. Κατά τον Dickinson [14, σελ.160], η πρωιμότερη φάση των Κυκλώπειων οχυρώσεων χρονολογούνται την ΥΕΙΙΑ1 (1420/1400-1375 π.Χ.).

14. Kelder [15, σελ.95], ο οποίος παραθέτει τον Kilian και τον Ιακωβίδη.

15. Sheldermine [16, σελ.350].

16. [17, σελ.52].

Νέα ευρήματα στον Πετρά Σπτείας

Συνεχίστηκε για 12η χρονιά, η ανασκαφή του ασύλητου προ- και παλαιο-ανακτορικού μινωικού νεκροταφείου Πετρά Σπτείας (2800-1800 π.Χ.).

Ο Πετράς ανασκάπτεται και μελετάται από διεπιστημονική ομάδα 26 ατόμων από 9 χώρες. Στο νεκροταφείο έχουν μέχρι σήμερα ανασκαφεί 17 μεγάλα ταφικά κτίρια (με εμβαδόν έως 125 τ.μ.), μία ταφική βραχοσκεπή, τρεις λάκκοι και δύο εκτεταμένοι χώροι τελετουργιών, που ανεγέρθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν από εξέχουσες οικογένειες του ανακτορικού οικισμού. Οι ταφές είναι δευτερογενείς, με επτά μόνον εξαιρέσεις πρωτογενών.

Η ποσότητα και η διατήρηση του σκελετικού υλικού είναι μοναδική, καθώς και η ποικιλία των κτερισμάτων, πολλή από αυτά πολύτιμα κατασκευασμένα με εισηγμένες πρώτες ύλες. Ενδεικτικά αναφέρονται μεγάλος αριθμός χρυσών και ασημένιων κοσμημάτων, πολλή χάλκινα εργαλεία, ιδίως καλλωπισμού, περισσότερα από 200 λίθινα αγγεία, περισσότερες από 65 σφραγίδες από ελεφαντόδοντο και ημιπολύτιμους λίθους, και δύο σφραγιστικά δακτυλίδια. Η ποσότητα της κεραμικής είναι επίσης σημαντικότητα και περιλαμβάνει πολύ μεγάλο αριθμό διακοσμημένων, ιδίως τελετουργικών αγγείων. Η φετινή χρονιά επικεντρώθηκε κυρίως σε ΠΜ II και ΜΜ II ταφικά σύνολα, από τα οποία προέκυψαν νέες ελεφάντινες σφραγίδες, μοναδικά χρυσά κοσμήματα, χάντρες από χρυσό και ημιπολύτιμους λίθους, καθώς και λίθινα αγγεία και ειδώλια με πολύχρωμη καμαραϊκή διακόσμηση.

Συγκρότημα κτηρίων δίπλα σε ναό του Απόλλωνα στο Δεσποτικό

Νέα κτήρια έφεραν στο φως οι ανασκαφικές και αναστηλωτικές εργασίες στο ιερό του Απόλλωνα στο ακατοίκητο νησί Δεσποτικό (θέση Μάντρα), δυτικά της Αντιπάρου. Από τα φετινά ευρήματα ξεχωρίζουν θραύσματα μαρμάρινου αγαλμάτιου Κόρης που χρονολογείται στην πρώιμη Αρχαϊκή περίοδο, θραύσματα από πλίνθο με το πόδι αρχαϊκού Κούρου και θραύσματα από την κνήμη και τον αστράγαλο ποδιού Κούρου.

Φέτος ήρθαν στο φως οκτώ ακόμη χώροι προς τη νότια και δυτική πλευρά αυτού του συγκροτήματος, χωρίς ωστόσο να εντοπιστούν τα όριά του. Το συγκρότημα αποτελείται από 12 χώρους και το συνολικό ορατό εμβαδόν του φτάνει τα 180 τ.μ. Αν και οι διαστάσεις τους ποικίλλουν, οι χώροι του συγκροτήματος έχουν τον ίδιο προσανατολισμό, με εισόδους προς νότο. Ορισμένοι από αυτούς πιθανότατα ήταν αίθριοι, ίσως αυλές ή προθάλαμοι. Το συγκρότημα λειτούργησε ως χώρος αποθήκευσης και διαμονής, τεκμηριώνοντας την υψηλή επισκεψιμότητα του ιερού και την ανάγκη επέκτασης για την ικανοποίηση του μεγάλου αριθμού πιστών έως και τον 4ο αιώνα π.Χ.

Πλούσια και ποικίλα ήταν τα ευρήματα της ανασκαφής. Ενδεικτικά αναφέρονται περισσότεροι από 20 μελαμβαφείς ρύγχες και 30 θραύσματα αγγείων με εγχάρacteres επιγραφές (ΑΠ, ΑΠΟΛ, ΑΝΕΘΗΚΕ κ.ά.), θραύσματα "μηνιακών" αμφορέων και μελαμβαφών κυλίκων, θραύσματα ερυθρόμορφων κρατήρων με παραστάσεις γυνών νέων, καθημερινής χρήσης αγγεία όπως ηθμοί, λεκάνες, πρόχοι, αλατοδοχεία, φιάλες κ.ά., πολλά μεταλλικά αντικείμενα (λίθοι, πύροι, αγκίστρια κ.ά.).

Οι αναστηλωτικές εργασίες διήρκησαν τέσσερις εβδομάδες και ολοκληρώθηκε η τοποθέτηση δύο κιόνων του εστιατορίου και των κιονοκράνων τους ενώ προετοιμάστηκε και η τοποθέτηση ενός ακόμη κίονα. Πραγματοποιήθηκαν, επίσης, εργασίες συντήρησης τοιχοποι-

ιών στα κτήρια Α και Β

Στις έρευνες συμμετείχαν εκτός από τα μέλη της επιστημονικής ομάδας πολλοί φοιτητές και αρχαιολόγοι από πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Το Ευπαλίνειο Όρυγμα στη Σάμο ανακηρύχθηκε σε διεθνές ιστορικό τοπόσημο μηχανικής

Η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Λυδία Κονιόρδου παρευρέθηκε στη Σάμο, στην εκδήλωση ανακήρυξης του Ευπαλίνειου Ορύγματος ως Διεθνούς Ιστορικού Τοπόσημου Μηχανικής από την American Society of Civil Engineers (ASCE), την Κυριακή 29 Οκτωβρίου 2017. Η εκδήλωση

πραγματοποιήθηκε, υπό την αιγίδα του ΥΠΠΟΑ και με την υποστήριξη του Δήμου Σάμου, στην κατάμεστη αίθουσα του Δημαρχείου Σάμου. Ακολούθησε Αποκάλυψη Αναμνηστικής Πλάκας στη νότια είσοδο του Ευπαλίνειου Ορύγματος, από την Υπουργό Πολιτισμού και τον Elias Sayah, κυβερνήτη στη Διεθνή Περιφέρεια της ASCE.

Το Ευπαλίνειο Υδραγωγείο στο Πυθαγόρειο Σάμου αποτελεί -παγκοσμίως- μεγαλειώδες μνημείο της ανθρωπίνης και κατασκευαστικής ικανότητας, ένα ανεπανάληπτο τεχνικό έργο, που λειτουργούσε επιτυχώς για περίπου 1.100 χρόνια Είναι ένα θαύμα μηχανικής, κι ένα θαύμα σύγχρονων εφαρμογών πρωτοποριακών τεχνολογικών μεθόδων. Κτίστηκε πριν από την περίοδο του Πολυκράτη, δηλαδή γύρω στα μέσα του 6ου αι. π.Χ.". Αποτελεί ένα έργο με ιδιαίτερη καινοτόμα αντίληψη και σκέψη. Το Ευπαλίνειο Όρυγμα χαρακτηρίζει την τεχνική ικανότητα και αρτιότητα των Αρχαίων Ελλήνων. Μέσα από αυτό προβάλλεται το κομμάτι εκείνο της αρχαίας Ελλάδας που έχει αναδειχθεί λιγότερο. Η σύλληψη, ο σχεδιασμός, η εκτέλεσή του έγιναν στην αρχαιότητα από μια ευημερούσα πόλη σε πλήρη ακμή. Ο γενικός σχεδιασμός του έργου, η φάση της εφαρμογής του απαιτούσαν υψηλότατο επίπεδο ευφυΐας και γνώσεων, μέθοδο, δεξιότητες, παιδεία συλλογικής εργασίας.

Στην Αμάρυνθο Εύβοιας βρέθηκε το Ιερό της Αμαρυσίας Αρτέμιδος

Τα λείψανα του ιερού της Αμαρυσίας Αρτέμιδος στην Αμάρυνθο εντόπισε, μετά από εκατό και πλέον χρόνια έρευνας, ομάδα αρχαιολόγων της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ελλάδα σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Εύβοιας. Τα πρώτα αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά, καθώς ήρθε στο φως μνη-

μειώδης στοά του 4ου αι. π.Χ. που πλαισίωνε την ανατολική και τη βόρεια πλευρά του ιερού. Κατά τη διάρκεια των εργασιών του καλοκαιριού 2017, ανοίχθηκαν τομές στο χώρο που περιβάλλεται από τις στοές, στις οποίες εντοπίστηκε ο πυρήνας του ιερού, αποδεικνύοντας ότι πρόκειται πράγματι για το ιερό της Αμαρυσίας Αρτέμιδος.

Κατά τη φετινή ανασκαφική περίοδο αποκαλύφθηκαν κτήρια διαφόρων εποχών (από τον 6ο έως και τον 2ο αι. π.Χ.) και υπόγεια κρήνη που είχε κτιστεί με αρχιτεκτονικά μέλη και βάσεις από μνημεία σε δεύτερη χρήση. Από κάποιες ενεπίγραφες βάσεις και ενσφραγιστες κεραμίδες που φέρουν το όνομα "Αρτέμιδος", στάθηκε δυνατή η ταύτιση του ιερού της Αμαρυσίας Αρτέμιδος, καθώς οι επιγραφές αναφέρονται σε αναθέσεις στη θεά Αρτέμιδα, στον αδελφό της Απόλλωνα και στη μητέρα τους Λητώ.

Σύμφωνα με τις αρχαίες γραπτές πηγές, το ιερό αυτό υπήρξε από τα σημαντικότερα της Εύβοιας. Η ύπαρξή του είναι γνωστή από το 10ο βιβλίο του έργου του Ρωμαίου γεωγράφου Στράβωνα.

Εντυπωσιακό μωσαϊκό 100 τ.μ. αποκάλυψαν αρχαιολόγοι στην Τουρκία

Μωσαϊκό 100 τετραγωνικών μέτρων, το οποίο έχει διατηρηθεί σε άριστη κατάσταση, αποκάλυψαν αρχαιολόγοι στο δάπεδο του ιστορικού ναού Παναγίας Χρυσοκεφάλιου, στο Ορταχισάρ της Τραπεζούντας. Ο ναός είχε μετατραπεί σε τέμενος

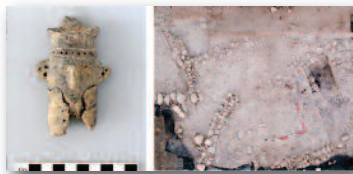
από τον Μωάμεθ τον Πορθητή το 1461.

Το μωσαϊκό, όπως και άλλες αγιογραφίες αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια ανακαίνισης του ναού από τη Διεύθυνση Ευαγών Ιδρυμάτων (Βακουφίων). Πρόκειται για έναν ναό τουλάχιστον 1.600 ετών, που χρονολογείται από το 370 μ.Χ.

Κατασκευάζεται γυάλινο δάπεδο πάνω σε ανοξείδωτο σκελετό που θα δίνει στους επισκέπτες τη δυνατότητα να βλέπουν το ψηφιδωτό, ενώ θα περπατάνε πάνω του και αυτό θα είναι προστατευμένο κάτω από το γυαλί.

Μετά την ολοκλήρωση των έργων, ο ναός, που λειτουργεί ως τέμενος, κάποιες μέρες θα είναι επισκέψιμος και για τους τουρίστες.

Νέα ευρήματα της ανασκαφής στα Σκαλιά Κισσόνεργας Κύπρου

Την ολοκλήρωση της ανασκαφικής έρευνας του 2017 στην τοποθεσία Σκαλιά της Κισσόνεργας της Πάφου ανακοίνωσε το Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου. Στα Σκαλιά ερευνώνται τα κατάλοιπα ενός οικισμού της Εποχής του Χαλκού από αποστολή του Πανεπιστημίου του Manchester. Ο χώρος βρισκόταν σε χρήση τόσο κατά την Ύστερη Χαλκολιθική περίοδο, πριν από το 2500 π.Χ., όσο και κατά ένα μεγάλο μέρος της Εποχής του Χαλκού, μέχρι το 1600 π.Χ., οπότε και εγκαταλείφθηκε.

Ο στόχος της έρευνας κατά το 2017 ήταν να συνεχιστεί η αποκάλυψη των καταλοίπων της τελευταίας φάσης χρήσης του οικισμού. Κατά την επέκταση των ανασκαφών, στο βόρειο τμήμα του χώρου εντοπίστηκαν κατάλοιπα παλαιότερης φάσης, που χρονολογούνται στη Χαλκολιθική περίοδο. Πρόκειται για χώρο νεκροταφείου, όπως μαρτυρούν τέσσερις λακκοειδείς τάφοι. Νοτιότερα, αποκαλύφθηκε ένα σύμπλεγμα κτισμάτων που χρονολογούνται στη Μεσοκυπριακή ΙΙΙ-Υστεροκυπριακή ΙΑ1 περίοδο. Δεν βρέθηκαν κατάλοιπα νεότερα από αυτή τη φάση. Τα κτίσματα της τελευταίας φάσης, που εκτείνονται σε περισσότερα από 1.200 τ.μ., ήταν αφιερωμένα σε εργαστηριακές χρήσεις, όπως παρασκευή μυύρας και προετοιμασία μεγάλων ποσοτήτων φαγητού, καθώς και κλώσιμο νημάτων και άλεσμα δημητριακών. Το σύμπλεγμα είχε κατασκευαστεί πιθανότατα από το σύνολο της κοινότητας, πάνω στα ερείπια κτισμάτων πρωιμότερης φάσης της Εποχής του Χαλκού. Στον ασυνήθιστα μεγάλο αυτό χώρο πιθανόν να γίνονταν συγκεντρώσεις ή κάποια άλλη άγνωστη δραστηριότητα.

Ο τομέας που ονομάστηκε Ρ/Β2 έχει έκταση 55 τ.μ. Δύο μακροί παράλληλοι τοίχοι (διακρίνονται στο πάνω και το κάτω μέρος της εικ. 2) φαίνεται να ορίζουν έναν χώρο, στο εσωτερικό

του οποίου βρέθηκαν κατάλοιπα τοίχων και οροφής που κατέρρευσαν, οπότε ο χώρος ήταν μάλλον στεγασμένος.

Κοντά στον τοίχο βρέθηκαν και άλλα κατάλοιπα τοίχων που κατέρρευσαν. Όταν αυτά αναίρεθηκαν, αποκαλύφθηκε μια αλληλουχία δύο δαπέδων. Πάνω από το ανώτερο δάπεδο βρέθηκε το πάνω μέρος ενός πήλινου ειδώλιου. Πρόκειται για ασυνήθιστου τύπου ειδώλιο, πιθανότατα της Μέσης Εποχής του Χαλκού. Τα πολύ λίγα ειδώλια αυτής της περιόδου που είναι γνωστά παρουσιάζουν ποικιλία χαρακτηριστικών.

Λαξευτή αρχαία σήραγγα αποκαλύφθηκε στους κήπους Σαθαλάτ της Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου

Μπροστά σε μία νέα ανακάλυψη στους Κήπους Σαθαλάτ, στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, βρίσκεται η αρχαιολόγος Καλλιόπη Λιμναίου-Παπακώστα που πραγματοποιεί ανασκαφές στην περιοχή εδώ και 21

χρόνια. Με την ομάδα της έχει εντοπίσει μία τεράστια λαξευτή σήραγγα, από την έρευνα της οποίας μπορεί να έλθουν στο φως πολλά νέα στοιχεία, για να προστεθούν στα ήδη υπάρχοντα σημαντικά ευρήματα, στο τεράστιο αρχαίο κτίριο που ήδη γίνονται οι ανασκαφές από το Ελληνικό Ινστιτούτο Έρευνας Αλεξανδρινού Πολιτισμού (ΕΙΕΑΠ).

Το μεγάλο αυτό δημόσιο κτίριο Πτολεμαϊκής εποχής όπου αποκαλύφθηκε και η λαξευτή σήραγγα, εντοπίστηκε το 2015, σε βάθος 10 μέτρων, και παρά τις μεγάλες τεχνικές δυσκολίες (υδροφόρος ορίζοντας, τόνοι επικώσεων, κ.λπ.), η ανασκαφή συνεχίζεται με εξαιρετικά ευρήματα. Το κτίριο είναι υπερμεγέθες, δεν έχουν αποκαλυφθεί ακόμη τα όριά του, υπάρχουν όμως ενδείξεις ότι είχε καμφοειδή οροφή.

"Η σημασία της ανακάλυψης αυτής είναι πολύ σημαντική, γιατί η περιοχή που διεξάγεται η έρευνα ανήκε κατά την αρχαιότητα στη Βασιλική Συνοικία των Πτολεμαίων, για τα κτίρια της οποίας υπάρχουν πληροφορίες από τις αρχαίες πηγές", τονίζει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η Ελληνίδα αρχαιολόγος και ανασκαφέας.

Ρώσοι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν καλοδιατηρημένη μούμια της ελληνορωμαϊκής περιόδου

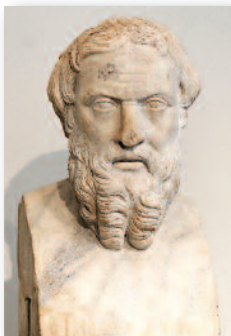

Μια ρωσική αρχαιολογική αποστολή ανακάλυψε μια καλοδιατηρημένη μούμια της ελληνορωμαϊκής εποχής μέσα σε μια ξύλινη σαρκοφάγο στα νότια του Καΐρου, ανακοίνωσε πρόσφατα το υπουργείο Αρχαιοτήτων της Αιγύπτου.

Οι αρχαιολόγοι βρήκαν μέσα στο ξύλινο κιβώτιο μια μούμια σε πολύ καλή κατάσταση, τυλιγμένη σε λινό ύφασμα, με το πρόσωπο καλυμμένο με μια μάσκα ζωγραφισμένη με γαλάζιο και χρυσό χρώμα. Οι Ρώσοι αρχαιολόγοι πραγματοποιούν ανασκαφές εδώ και επτά χρόνια στην περιοχή αυτή όπου υπάρχουν πολλά μνημεία της Ισλαμικής και Κοπτικής περιόδου, καθώς και παλαιότερα, της Ελληνορωμαϊκής (330 π.Χ.-670 μ.Χ.).

Συμβολή στη μελέτη της επιστήμης της ιστορίας Οι τρεις μεγάλοι θεμελιωτές της ιστορικής επιστήμης

A. Ηρόδοτος Αλικαρνασσεύς Ο πατήρ της Ιστορίας (414-410 π.Χ.)

Είναι ο πρώτος ιδρυτής, της ιστορικής επιστήμης. Προ της εμφανίσεώς του, πηγή των γεγονότων ήταν ο Μύθος.

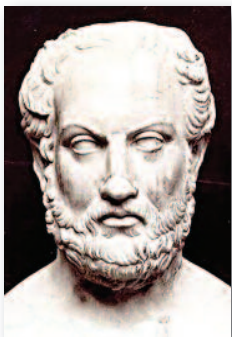
Ο Ηρόδοτος, πρώτος παγκοσμίως άρχισε την επιστημονική καταγραφή των πραγματικών ιστορικών γεγονότων. Εγγενήθη το 484 π.Χ. και απεβίωσε το 410 π.Χ. Αν και η Αλικαρνασσός ήταν δωρική αποικία, έφυγε απ' αυτήν και κατέφυγε στην Ιωνική Σάμο από όπου κι αν άντλησε την Ιωνική διάλεκτο που χρησιμοποίησε στο έργο του.

Περιγύηθη όλη την ανατολική Μεσόγειο, τον Εύξεινο Πόντο, την Αίγυπτο και την Περσική αυτοκρατορία, την οποία περιγράφει γι' αυτό και θεωρείται ο ιδρυτής της Γεωγραφίας και το 444 π.Χ. μετέσχε στον συνοικισμό της πόλης των Θουρίων (αρχαία Σύβαρις).

Στους Θουρίους εγκατεστάθη, τους οποίους αγάπησε σαν δεύτερη πατρίδα (εξού και Θούριος απεκήθη) και εκεί συνέγραψε την ιστορία του και εκεί απέθανε.

Η ιστορία του διηρήθη σε εννέα βιβλία τα οποία έλαβαν τα ονόματα των εννέα Μουσών: Κλειώ, Ευτέρπη, Θέσις, Μεληπομένη, Τερψιχόρη, Ερατώ, Πολύμνια, Ουρανία, Καλλιόπη. Η ιστορία του περιλαμβάνει τις σημαντικές πράξεις Ελλήνων και βαρβάρων σε διάστημα διακοσίων σαράντα ετών στην μέχρι το θάνατό του περίοδο.

B. Θουκυδίδης Ορόρου Αθηναίος (470 - 394 π.Χ.)

Το γένος του κατήγετο από τον Βασιλέα Θράκης Ορόρου (που η θυγατέρα του Ηγισπόλη είχε λάβει τον Μαραθωνομάχο Μιθτιάδη).

Συγγένευε και προς τους Πεισιστράτιδες. Από εύπορο πατέρα, έλαβε άριστη αγωγή και παιδεία. Είχε διδάσκαλο τον φιλόσοφο Αναξαγόρα και τον ρήτορα Αντιφώντα. Εκτός τούτων τον επηρέασαν ο Γοργίας Λεοντίνος και Πρόδικος ο Κείος.

Στη Σκαπτή Ύλη της Θάσου είχε μεταλλεία α χρυσού. Το 430 π.Χ. προσεβλήθη από τον Πλομό (B 47-55). Το 424 ωρίσθη στρατηγός στη Θράκη και στη Θάσο, χωρίς όμως να σώσει την Αμφίπολη από τον Βρασίδα. Γι' αυτό κατηγορήθηκε επί προδοσία κατεδικάσθη εις θάνατον, αλλά διέφυγε από την πατρίδα και έζησε εκτός αυτής επί εικοσαετίαν.

Κατ' αυτό το διάστημα της εξορίας του περιγύηθη τους τόπους, μελέτησε τα αίτια και τα γεγονότα του τότε εμφυλίου πολέμου και έτσι έγραψε τον Πελοποννησιακόν Πόλεμο, χωρίς να προλάβει να τον γράψει ολόκληρο, διότι ο πόλεμος άρχισε το 431 και τελείωσε, το 404, αλλ' αυτός έγραψε μέχρι το 411 π.Χ., διότι εκεί τελειώνει το

έργο του.

Η συγγραφή του διηρήθη από τους λόγιους της Αλεξάνδρειας σε οκτώ (8) βιβλία αριθμούμενα με τα γράμματα της αλφαβήτου Α,Β,Γ,Δ,Ε,Ζ,Η,Θ.

Μετά την κατάληψη των Τριάκοντα Τυράννων με ψήφισμα του Οινόβιου αθώωθηκε, επέστρεψε στην πατρίδα και επανήλθε στην Σκαπτή Ύλη συγγράφων την ιστορία του. Απεβίωσε το 394 π.Χ. αποτόμως. Τα οστά του εκομίσθησαν στην Αθήνα και ετάφησαν στα "Κιμώνεια Μνήματα". Την ιστορία συνέχισε από το 411 π.Χ. ο Ξενοφών στα Ελληνικά.

Ο Θουκυδίδης είναι ο ιστορικός που όχι μόνο περιγράφει τα ιστορικά γεγονότα, αλλ'α εμβαθύνει στα αίτια και στις συνέπειες αυτών. Χωρίς θρησκευτικές προλήψεις, δεν αποδίδει τα αίτια του πολέμου ή τα φυσικά φαινόμενα, σεισμούς, εκλείψεις ηλίου κ.λ.π, στους θεούς, αλλ'α στη φύση. Είναι ο πρώτος που έπλησσε την αττική γλώσσα της ιστοριογραφίας και διεμόρφωσε τον αττικόν επιστημονικόν λόγον.

Οι Δημηγορίες του αποτελούν το πέμπτο της όλης συγγραφής του. Σ' αυτές όχι μόνο απεικονίζει τους δημηγορούντας, αλλ'α κυρίως στις δημηγορίες εμβαθύνει στα γεγονότα και φθάνει στα αίτια αυτών. Ο Επιτάφιος, το κλησικό του έργο είναι ύμνος εις τον Περικλή, την Αθήνα, τη Δημοκρατία και την Ελευθερία.

Γ. Ξενοφών

Ακολουθεί ο Ξενοφών, γιος του Γρύλλου από το Δήμο Εριχιδών της Αιγηίδος φυλής. Γεννήθηκε το 445 π.Χ. και κατ' άλλους το 430 π.Χ. και πέθανε περί το 354 π.Χ.

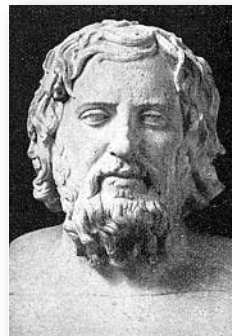
Στα "Ελληνικά" του σε δύο βιβλία στο πρώτο μέρος αυτών συνεχίζει την εξιστόρηση του Θουκυδίδα, μέχρι το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου.

Στο επόμενο μέρος εξιστορείται η ελληνική και προπάντων η Σπαρτιατική ιστορία μέχρι τη μάχη της Μαντινείας. Υπήρξε ιστορικός και φιλοσοφικός συγγραφέας και άριστος στρατηγός.

Μαθητής του Σωκράτους έγραψε τα "Απομνημονεύματα Σωκράτους" την "Απολογία Σωκράτους" και το "Συμπόσιο φιλοσοφών" ως και τον "Οικονομικόν λόγον" που περιέχονται διάλογοι του φιλόσοφου. Επίσης, συνέγραψε το έργο "Κύρου Ανάβασις" και "Κάθοδος των Μυρίων".

Άλλα έργα του είναι: "Ισρων", "Πόροι ή περί προσόδων της Αθηναϊκής Πολιτείας και αυξήσεις αυτών", "Περί Ιππικής", "Ιππαρχικός", "Κυνηγετικός". Με το όνομά του σώζονται επιστολές αμφοισπουόμενες. Τα συγγράμματά του διακρίνονται για την σαφήνεια, λεπτότητα και χάρη παρουσιάσεως.

Επί των ημερών, με τα συγγράμματά του η Αττική διάλεκτος, η τελειότερη ελληνική διάλεκτος, έφθασε στην κορυφή και ο Ξενοφών απεκήθη "Αττική μέλισσα".

"Το προσωπίον στο αρχαίο Ελληνικό θέατρο"

Της Μάγδας Ρούσση

Εικαστικής Καλλιτέχνιδος & Μεταπτυχιακής Ερευνήτριας
Ιδρύτριας & Υπεύθυνης της Εικαστικής Ομάδας του Πανεπιστημίου Πειραιώς (1989-2010)

Το θέατρο για την Ευρώπη ξεκίνησε από την Ελλάδα περίπου το 500 π.Χ., λειτούργησε για μία χιλιετία και καταργήθηκε το 500 μ.Χ με την έλευση του Χριστιανισμού.

Η πατρότητα του θεάτρου αποδίδεται στον Θέσπη, ο οποίος χρησιμοποιούσε το κάρτο του ως θεατρική σκηνή και έκανε διάλογο με τον **διθύραμβο**, τον **χορό**. Οι ηθοποιοί ήταν τρεις, μόνον άνδρες, ο καθένας έπαιζε οκτώ (8) ρόλους και τους γυναικείους ρόλους. Το κοστούμι που φορούσε ο κάθε ηθοποιός ονομάστηκε **θέσπιος χιτών**. Δεν νοείται κοστούμι χωρίς το "**προσωπίον**", σημερινό του όνομα μάσκα, ενώ ήταν εμπνευσμένο από την περικεφαλαία του **Περικλέους**.

Το προσωπίον/μάσκα, είναι ένα τεχνητό πρόσωπο που αλληάζει την ταυτότητα του χρήστη στο αρχαίο θέατρο με σκόπιμο και επιτελειδευμένο τρόπο, χρησιμοποιώντας διαφορετικά υλικά και χρώματα που υπάρχουν και σήμερα. Επειδή τα αρχαία θέατρα ήταν μεγάλων διαστάσεων έπρεπε ο ηθοποιός να φορεί μεγαλύτερο μέγεθος προσωπίου για να αναγνωρίζεται από τον θεατή, στον κάθε ρόλο που ενσάρκωναν, τα μεγάλα ανοίγματα στα στόματα χρησίμευαν ως ηχεία, ενώ για τα βουβά πρόσωπα τα στόματα ήταν κλειστά.

Η κατασκευή των προσωπίων κάλυπτε στοιχεία που διακρίνονταν σε ανδρικά και γυναικεία, τα οποία δεν κάλυπταν μόνο το πρόσωπο αλλά και το κεφάλι, είχαν δε επιπλέον και μαλλιά με τρόπο ώστε να επιτρέπουν στους θεατές να ξεχωρίζουν το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική τάξη, την θεική ιδιότητα, την

Τα προσωπία στο έργο "Ορνιθες" του Αριστοφάνους
Η "Εικαστική Ομάδα Πανεπιστημίου Πειραιώς" - "Φεστιβάλ 2005" (Πα.Πει)

ηρωική προσωπικότητα κ.ά. στον κάθε ρόλο. Τα δε στόματα των προσωπίων, για να ακούγονται καλύτερα οι φωνές των ηθοποιών ήταν ανοιχτά αλλά και κλειστά για τα βουβά πρόσωπα.

Ο ηθοποιός φοράει το προσωπίον με άνοιγμα στόματος (ως μεγάφωνο), ο ίδιος ταυτίζεται με το ρόλο του και με αυτό τον τρόπο, η ακουστική απόδοση είναι καλύτερη όπου οι θεατές μπορούν να αντιλαμβάνονται το τι συμβαίνει στην πορεία της, η υπόθεση του θεατρικού έργου.

Οι συγγραφείς του αρχαίου Ελληνικού δράματος, στα οποία χρησιμοποιούντο τα προσωπία, ήταν ο Αισχύλος, Σοφοκλής και Ευριπίδης για τις τραγωδίες και ο Αριστοφάνης για τις κωμωδίες.

Του προσωπίου προηγείται το "γοργώνειον" το οποίο χρησιμοποιήθηκε από τους ανθρώπους, όπως εμείς στις μέρες μας, ως "φυλακτό" για την αποτροπή των κακών πνευμάτων. Μετά από αυτό, ακολούθησαν οι νεκρικές μάσκες από χρυσάφι όπως του Αγαμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας.

Αντίστοιχες, θεατρικές στερεότυπες μάσκες βρίσκουμε να χρησιμοποιούνται στο Ιαπωνικό θέατρο "ΝΟ" οι οποίες είναι ξύλινες λακαριστές σύμφωνα με μερικούς μελετητές, είναι και ελληνικής καταγωγής.

Συμπερασματικά, έχουν περάσει περισσότερα από δύο χιλιετίες χρόνια, για το προσωπίον/μάσκα, δεν έχει αλλάξει τίποτα, εφόσον πλέον έχει επιτευχθεί και η αναβίωση του, το οποίο άνετα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εικαστικό-ερευνητικό, εκπαιδευτικό, θεατρικό, εθιμοτυπικό, μουσειακό αντικείμενο κ.ά..

Αναφορές για τις παραστάσεις του Πειραιϊκού Θεάτρου του Δημήτρη Ροντήρη

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Αντιπροέδρου Φιλολογικής Στέγης Πειραιά

Προέδρου Ινστιτούτου Πειραιϊκών Μελετών

Από την εποχή που έγραψα το άρθρο "Ο Δημήτρης Ροντήρης και το Πειραιϊκό Θέατρο", πρώτη δημοσίευση στην εφημερίδα ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ την Πέμπτη 25 Σεπτεμβρίου 1997 και στο blog μου, Σάββατο 12 Οκτωβρίου 2013, πέρασε πολύ καιρός. Η πρωτομή του (που είχε στηθεί από τους Ροταριανούς στα 1995) απομακρύνθηκε από τον αρχαιολογικό χώρο της Ηρώων Πολυτεχνείου στα 2015 αφού ήδη είχε αφαιρεθεί η πινακίδα του βάρου από τους "συλλέκτες χαλκού", ένα μεγάλο τμήμα του αρχείου του παραχωρήθηκε από την κόρη του Κωστούλα Ροντήρη - Μαρίλμου στον Δήμο Πειραιά την Πέμπτη 21 Ιουλίου 2016, και την Δευτέρα 2 Οκτωβρίου 2017 η κεντρική σκηνή του Θεάτρου μας έλαβε την ονομασία "Σκηνή Δημήτρη Ροντήρη".

Εορτάζοντας κι εγώ την σημαντική αυτή βραδιά, παρουσιάζω ένα σπάνιο έγγραφο από την συλλογή μου ως φόρο τιμής στην μνήμη του δασκάλου Δημήτρη Ροντήρη και στην πολύχρονη φιιλία μου με την κόρη του Κωστούλα. Θεωρώ επίσης - το επαναλαμβάνω - ευτυχία τον εαυτό μου επειδή πολύ πριν ανακινηθεί το θέμα αξιοποίησης του αρχείου Ροντήρη (στα επόμενα χρόνια αναδείχτηκε η αγωνία της Κωστούλας για την τύχη του στις συνεντεύξεις που έδινε), όταν ήμουν τακτικός επισκέπτης στην οικία τους στην Γλυφάδα, περιηγήθηκα τους χώρους, χρησιμοποίησα τα ίδια έπιπλα και σκεύη, απόλαυσα αισθητικά στην αρχική τους θέση τα κάδρα, τις φωτογραφίες, τα βιβλία, τα περιοδικά, τις εφημερίδες, τα έγγραφα, τα προγράμματα, τις επιστολές, τα χειρόγραφα, τα δελτάρια, τα έντυπα βραβεία και τα μεταλλικά έπαθλα της θαυμάσιας συλλογής του.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ/ Ο/ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ/ Γραφείον ΔΗΜΑΡΧΟΥ/ Εν Πειραιεί τη 13 Αυγούστου 1958

Αξιότιμοι Κύριοι

Επειδή ο Δήμος Πειραιώς φιλοδοξεί να παρουσιάσει εις την πόλιν μας δια του εκλεκτού "Πειραιϊκού Θεάτρου" με σκηνοθέτην τον κ. Δ. Ροντήρην σειράν παραστάσεων αρχαίου δράματος, και συγκεκριμένως τους Πέρσας του μεγαλοφυούς Τραγωδού Αισχύλου, και ε-

πειδή πιστεύει ότι τοιούτον υψηλόν έργον θα τιμήσῃ και θα ανυψώσῃ την πόλιν μας, προσφεύγει εις υμάς αιτών την συνεργασίαν σας επί του εξής θέματος.

Φιλοδοξών όπως ο χορός του αρχαίου Δράματος αποτελεσθῇ ἐξ οἰοκλήρου ἐκ Πειραιωτῶν νέων, ὥστε τούτο να γίνῃ ἀπαρχὴν μιᾶς εὐγενούς παραδόσεως παρακαλῶ υμάς ὡς προτρέψῃτε τοὺς νέους τοῦ συλλόγου σας να λάβωσι μέρος εις την ἐν λόγῳ προσπάθειαν.

Επειδή ὁμως τούτο ἐπείγει, δια να ἐπιτευχθῇ ἐντός τοῦ Σεπτεμβρίου το ἀνέβασμα τοῦ έργου, παρακαλοῦμεν ὡς το ταχύτερον μας ἀπαντήσῃτε τον ἀριθμὸν των νέων οἵτινες ἐπιθυμοῦν να λάβουν μέρος.

Συγκεκριμένως αὐριον Πέμπτην και ὥραν 6.30 μ.μ. εις το Δημοτικόν Θέατρον θα γίνῃ συγκέντρωσις των νέων αὐτῶν και καθὼν θα ἦτο ὡς παραπέμψῃτε ἐκεῖ τοὺς νέους τοῦ Συλλόγου σας διὰ να ἐξετασθῶσι ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Ροντήρη. Ἀλλῶς παρακαλοῦμεν ὡς τηλεφωνήσῃτε εις το Ἰδιαιτέρον Γραφεῖον (αριθ. 474-241) τον ἀριθμὸν των νέων οἵτινες προσφέρονται διὰ το ἔργον αὐτό. - / Μετὰ τιμῆς ἹΥπογραφῆ και σφραγίδας ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ / ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΔΗΜΑΡΧΟΥ/ ΔΗΜΗΤΡ. Κ. ΣΑΠΟΥΝΑΚΗΣ/ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Αν οι εφημερίδες και τα θεατρικά έντυπα ασχολήθηκαν αρκετά με τον Ροντήρη και το Πειραιϊκό Θέατρο, ο τοπικός πνευματικός κόσμος ήταν φειδωλός στις ανακοινώσεις του αλλήθ θετικός και επαινετός.

Εδώ θα μεταφέρω τις αναφορές από ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ, που ως "μηνιαίο ὄργανο του πειραιϊκού λόγου" είχε ειδική στήλη για την τοπική κι αθηναϊκή πνευματική και καλλιτεχνική ζωή, οπότε και για το θέατρο.

Αριθμός φύλλου 1. Ιούλιος 1958. Σελίδα 23. Γράφει ο Μιχάλης Γιωργάς.

Για το Πειραιϊκό θέατρο, αξιόλογη στάθηκε η προσπάθεια που καταβλήθηκε τον περασμένο χειμώνα από τον κ. Δ. Ροντήρη στο Δημοτικό. Φιλότιμη και επαινετή, παρ' ότι έλειψαν τα μέσα και η γενναία συμπαράσταση του Δήμου, που θα συντελούσε σε γονιμώ-

τερη απόδοση.

Αριθμός φύλλου 3. Σεπτέμβριος 1958. Σελίδα 76.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

Μαθαίνουμε με χαρά μας ότι η Καλλιτεχνική Επιτροπή του Δήμου Πειραιώς οργανώνει προσπάθεια δημιουργίας χώρου στον Προφήτη Ηλία, για παραστάσεις αρχαίου δράματος. Σύμφωνα με τις πληροφορίες μας, ο διευθυντής του "Πειραικού Θεάτρου" κ. Δημ. Ροντήρης, άρχισε δοκιμές στους "Πέρσες" του Αισχύλου, σε μετάφραση του Ι. Γρυπάρη. Η τραγωδία αυτή υπολογίζεται ν' ανέβει περί το τέλος Σεπτεμβρίου, στον διαμορφούμενο κατάλληλο χώρο. Η προσπάθεια αυτή του Δήμου είναι αξιόπαινος και πιστεύουμε ότι θα πλαισιωθεί και με άλλες εκδηλώσεις για την ουσιαστική ανάπτυξη της πνευματικής ζωής της πόλεως.

Αριθμός φύλλου 4. Οκτώβριος 1958. Σελίδα 102.

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ Δ. ΡΟΝΤΗΡΗ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

Αιστανόμαστε χρέος να χαιρετίσουμε την παρουσία στην Καλλιτεχνική Επιτροπή του Δήμου του κορυφαίου σκηνοθέτη του Ελληνικού Θεάτρου κ. Δ. Ροντήρη, καθώς και τον ενθουσιασμό που φανερώνει ο παλαιός αυτός και εκλεκτός Πειραιώτης, στο να προσφέρει την πείρα και την δημιουργική του πνοή, στην προσπάθεια του Δήμου για την ανάπτυξη της πνευματικής μας ζωής, παράλληλα με τον καταβαλλόμενο μόχθο του για το Πειραικό Θέατρο.

Σελίδα 107. ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ. Μιχάλης Γιωργάς.

Άλλη εκδήλωση αυτή όμως του Οκτώβρη που πρέπει να χαιρετιστεί με ενθουσιασμό, γιατί αφορά τον πνευματικό Πειραιά είναι οι παραστάσεις των "Περσών" του Αισχύλου, από τον θίασο του Πειραικού Θεάτρου, που διευθύνει ο κορυφαίος σκηνοθέτης κ. Δ. Ροντήρης, στο υπαίθριο θέατρο που διαμορφώθηκε από τον Δήμο, στην δυτική πλευρά της κορυφής του Προφήτη Ηλία. Αξίζουν θερμοί έπαινοι, τόσο στον Δήμο, για την πρωτοποριακή αυτή πρωτοβουλία του, όσο και στον κ. Ροντήρη και τους ικανούς συνεργάτες του, την χορογράφο κ. Λουκία και την συνθέτη κ. Κ. Κυδωνιάτη, για την υψηλή μυσταγωγία που μας χάρισαν. Δίκαia ο Ακαδημαϊκός κ. Σπ. Μελάς, ο πιο ειδικός στα πράγματα του Θεάτρου χαιρέτησε την έναρξη των παραστάσεων, με τον πιο ανυπόκριτο ενθουσιασμό υπογραμμίζοντας πόση σημασία έχει η δημιουργία Θεάτρου του Λαού! Στον υπαίθριο και γραφικώτατο χώρο του νέου θεάτρου, ακούστηκε για πρώτη φορά ο αρχαίος τραγικός λόγος, κι έφερε το ρίγος στην ψυχή του κόσμου που τον είχε πλημμυρίσει!

Η παράσταση στάθηκε μια πολύ πειθαρχημένη παρουσία. Η κ. Ασπασία Παπαθανασίου, σαν Αττώσα, στάθηκε πολύ φυσική και οι κ. κ. Ν. Δενδρινός (Εξάγγελος), Αντ. Ξενάκης (Δαρείος), Ορφ. Ζάχος (Ξέρξης), φανέρωσαν ομόλογα υποκριτικά στοιχεία. Αποκορύφωμα καλής διδασκαλίας και ερμηνείας στάθηκε, χωρίς άλλο, ο χορός που αποτελούνταν το περισσότερο

από εργατικούς νέους, που πρώτη φορά δέχονταν τη μύηση, στα νάματα της ιερής τέχνης!

Ειδικά το ρίγος του πάθους και οι συγκινησιακές καταστάσεις, που απαιτεί η αρχαία τραγωδία, δόθηκαν με αξιοθαύμαστη απόδοση!

Το σκηνικό του εκλεκτού συμπολίτη μας κ. Κλ. Κλώνη λιτό και υποβλητικό.

Η μουσική του κ. Κ. Κυδωνιάτη μέσα στο πνεύμα του μεγάλου έργου.

Γενικά πρόκειται για μια πολύ σοβαρή και μεγάλη προσπάθεια για τον Πειραιά, που ευχόμαστε να βρει την πλήρη δικαίωση!

Για το θεατρικό έργο, ιστορικό πλαίσιο, δημοσίευσε στο φύλλο 5, Νοέμβριος 1958 (σελίδες 124 - 126) ο Θανάσης Ζ. Σακκάς κείμενο με τίτλο: "Οι Πέρσες του Αισχύλου". Στην σελίδα 134, **ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΪΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ**, η Καλλιτεχνική Επιτροπή του Δήμου Πειραιώς απεφάσισε να καλέσει σε μια πηλατιά σύσκεψη τους εκπροσώπους των Πειραικών εκπαιδευτικών οργανώσεων, επαγγελματικών και λοιπών σωματείων, με σκοπό να μελετηθεί το ζήτημα της ενίσχυσης του Πειραικού Θεάτρου, η επιτυχία του οποίου αποτελεί μια από τις πιο σοβαρές εκπαιδευτικές επιδιώξεις της Δημοτικής μας Αρχής.

Αριθμός φύλλου 6. Δεκέμβριος 1958. Σελίδα 161.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ. Το "Πειραικό Θέατρο" μετά τους "Γάμους του Φίγκαρω" του Μπωμαρσαί ανεβάξει τώρα μια νέα ελληνική κωμωδία τον "Τοπικό Παράγοντα" του Παναγιώτη Καγιά. Είναι μια τσουχτερή πολιτική σάτιρα που τον κύριο ρόλο του επαρχιακού κομματάρχη υποδύεται ο πειραιώτης ηθοποιός Αθηνόδωρος Προύσαλης και τους άλλους δύο βασικούς ρόλους η Άννα Κυριακού και ο Αντ. Ξενάκης. Στο έργο παίρνουν επίσης μέρος τα γυναικεία στελέχη του θιάσου, Δήμητρα Ζέζα, Βούλα Χαριλάου, Σάσα Κατσάρου, Λίνα Κρασσά και Δέσποινα Στυλιανοπούλου καθώς και οι κ. κ. Δενδρινός, Ζάχος, Πυρπασόπουλος, Τσίρκας, Κοντούλης, Μάζης, Ντούζος και Παπαλιάμπου, που ζωντανεύουν χαρακτηριστικούς τύπους της επαρχιακής ζωής.

Αριθμός φύλλου 7 - 8. Ιανουάριος / Φεβρουάριος 1959. Σελίδα 202.

Δύο ακόμα παραδείγματα που δείχνουν πόσο επιζημίες είναι οι συνέπειες στα πεδία των πνευματικών εκδηλώσεων από τα κακοπαθήματα του θεσμού, είναι ότι ο θίασος του Πειραικού Θεάτρου, έχει αποστερηθεί από κάθε δημοτική χορήγηση για την ανάπτυξη των προσπαθειών του, στην ανύψωση της θεατρικής στάθμης της πόλεώς μας...

Αριθμός τεύχους 10 - 11. Απρίλιος / Μάιος 1959. Σελίδα 67.

Αυτές τις μέρες έκλεισε και το "Πειραικό Θέατρο" του κ. Δημ. Ροντήρη, που παρουσίασε φέτος με εξαιρετική επιτυχία τους "Γάμους του Φίγκαρω" του Μπωμαρσαί, τον "Τοπικό Παράγοντα" του Παν. Καγιά, την "Λουίζα Μίλλερ" του Σίλλερ και την "Λοκαντιέρα" του

Γκοηντόνι.

Ακόμα μοναδική υπήρξε για τον Πειραιά η διδασκαλία και η παράσταση στον υπαίθριο χώρο του Προφήτη Ηλία, των "Περσών" του Αισχύλου, που μας δόθηκε η ευκαιρία να θαυμάσουμε για μια ακόμη φορά την έξοχη σκηνοθετική εργασία του κ. Ροντήρη και την πειθαρχημένη και άψογη απόδοση των νέων ηθοποιών του "Πειραικού Θεάτρου".

Και παρακάτω: **ΤΟ ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.**

Η μετάβαση έπειτα από πρόσκληση του θιάσου του Πειραικού Θεάτρου στην Γιουγκοσλαυία και στο Βισμπάντεν, για ν' ανεβάσει με την ευκαιρία του εκεί φεστιβάλ τους "Πέρσες" του Αισχύλου και την Ηλέκτρα του Σοφοκλέους, είναι ένα καλλιτεχνικό γεγονός που πρέπει να χαιρετιστεί ιδιαίτερα από τον Πειραιά.

Για πρώτη φορά στην ιστορία του το Πειραικό όνομα θα προβληθεί σε διεθνή πνευματικά κέντρα συνδεδεμένο με την ερμηνεία του αρχαίου τραγικού λόγου. "Το Περιοδικό μας" σε εκδήλωση της μεγάλης οφειλής της πόλεως και του πνευματικού της κόσμου, οργάνωσε εδώ και λίγες μέρες, δεξίωση στον παλιό Πειραιώτη και κορυφαίο σκηνοθέτη, ιδρυτή και δημιουργό του θιάσου του Πειραικού Θεάτρου, κ. Δημήτρη Ροντήρη καθώς και τους άξιους συνεργάτες του, την χορογράφο

κ. Λουκία και την πρωταγωνίστρια του θιάσου κ. Ασπασία Παπαθανασίου, κατά την διάρκεια της οποίας μίλησε, από μέρους του κύκλου μας, ο ποιητής Στέλιος Γεράνης, για την σημασία της καλλιτεχνικής αυτής εξορμήσεως, εκφράσας και τις ευχές της πόλεως στον κ. Ροντήρη για την πλήρη ευδωσή της. Ο κ. Ροντήρης πήρε τον λόγο έπειτα και ευχαρίστησε τον κύκλο του "Περιοδικού μας" για την τόσο τιμητική - καθώς είπε - και παρήγορη συμπαράστασή του, στο επίμοχθο έργο του.

Με την ευκαιρία νομίζουμε πως ο Δήμος θα πρέπει ν' απονείμει το αριστείο του στον κ. Ροντήρη, σε αναγνώριση του μεγάλου έργου του για την πρόοδο του Νεοελληνικού Θεάτρου.

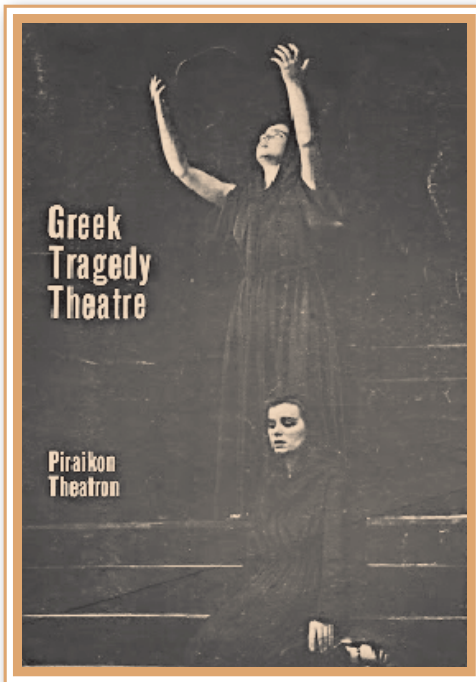
Τεύχος 19 - 20. Γενάρης / Φλεβάρης 1960. Σελίδα 158.

Ο θιάσος του "Πειραικού Θεάτρου" με επί κεφαλής τον κορυφαίο σκηνοθέτη Δημήτρη Ροντήρη, κλήθηκε εφέτος για την αναβίβαση αρχαίας τραγωδίας στο "Θέατρο των Εθνών" στο Παρίσι. Ο ίδιος θιάσος κλήθηκε δώσει δυο παραστάσεις στη Φλωρεντία, στις αρχές του Ιούνη με την "Ηλέκτρα" του Ευριπίδη και τις "Χο-

φóρες-Ευμενίδες" του Αισχύλου, από την Ορέστεια, κατά τη διάρκεια του εκεί φεστιβάλ "Φλωρεντινός Μάιος".

Τεύχος διπλό. 23 - 24. Μάιος / Ιούνιος 1960. Σελίδα 252. **ΤΟ ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ.**

Δίκαια το δημοτικό συμβούλιο απέδωκε, κατά την τελευταία συνεδρίασή του, δημόσιο έπαινο στο έργο του θιάσου του "Πειραικού Θεάτρου" το επιτελούμενο με την φωτεινή καθοδήγηση του κορυφαίου σκηνοθέτη, συμπολίτη κ. Δ. Ροντήρη. Οι παραστάσεις του στα μεγάλα πνευματικά κέντρα του εξωτερικού τίμησαν την Ελληνική τέχνη κι ανύψωσαν το Πειραικό όνομα. Κάθε ηθική αναγνώριση, αλλή και συμπαράσταση ακόμη του Δήμου και της Πειραικής κοινωνίας επιβάλλεται στο έργο του κ. Ροντήρη και του θιάσου του.

*Ο Γιάννης Χατζημανωλάκης έγραψε λίγα λόγια για το Πειραικό Θέατρο στο τμήμα "Η πνευματική και καλλιτεχνική κίνησης του Πειραιώς κατά το 1959" του βιβλίου "Πειραιάς 1960. Ζωή και Τέχνη", σελ. 203:

Στο θεατρικό χρονικό του 1959 πρέπει ιδιαίτερα να υπογραμμισθεί η αξιόλογη καλλιτεχνική προσφορά του "Πειραικού Θεάτρου", που με την διεύθυνση και την σκηνική διδασκαλία του κ. Δημ. Ροντήρη παρουσίασε, τους

πρώτους μήνες του 1959 από τη σκηνή του Δημοτικού μας Θεάτρου, μίαν εργασία ποιότητας.

Με την συγκρότησή του από εκλεκτούς καλλιτέχνες - Ασπ. Παπαθανασίου, Άννα Κυριακού, Αντ. Ξενάκη κ. ά. - και την αυστηρή επιλογή των έργων του ρεπερτορίου του ανάμεσα από τα καλύτερα του κλασσικού και σύγχρονου δραματολογίου συνέβαλε θετικά στην αισθητική αγωγή του Πειραικού κοινού.

Η άψογη παρουσίαση των "Περσών" του Αισχύλου αποτελεί για το "Πειραικό Θέατρο" ένα ξεχωριστό τίτλο τιμής. Και η επιτυχής περιοδεία του στην Δυτική Ευρώπη γεννά σε όλους τους Πειραιώτες δίκαια αισθήματα τοπικιστικής υπερηφάνειας.

* Στα 1965, ο Νίκος Κατσικάρος, διευθυντής τότε του τριμηνιαίου περιοδικού ΠΕΙΡΑΪΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, Αρχείον Πειραικών Σπουδών (που τελικά βγήκε ένας τόμος, δυστυχώς δεν είχε συνέχεια), έγραψε ένα ενδιαφέρον άρθρο με τίτλο: "Το ΠΕΙΡΑΪΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ, και αι περιοδείαι του εις το ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ" (σελίδες 472 - 484) με πληροφορίες που σταματούν στον Φεβρουάριο του 1964.

λούμε. Σε αντίθεση με τον Περικλή που ανεβαίνοντας στο βήμα έλεγε στον εαυτό του "πρόσχε, Περικλή τι θα πείς· εξουσιάζεις ελευθέρους Έλληνες, πολίτες της Αθήνας", τώρα πρέπει να ήμμε "εξουσιάζεις σε μια πόλη, υποταγμένη σε ανθυπάτους, επιτρόπους του Καίσαρος". Και να μη ξεχνάμε ότι μας παρακολουθεί το μάτι του διοικητή και ότι πάνω από το κεφάλι μας βρίσκεται η ρωμαϊκή μπότα και αλλού (Πολιτικά παραγγέλματα 813Ε-814 Ε): "Ας ακούμε, όπως ο ηθοποιός τον υποβοηθά και να μη παραβαίνουμε τους ρυθμούς και τα μέτρα της εξουσίας που σου έχει παραχωρηθεί από τους κρατούντες. Γιατί εκείνο που θα ακολουθήσει δεν θα είναι σφυρίγματα και κοροϊδίες, αλλά όπως συνέβη σε ολλούς ο αποκεφαλισμός "δεινός κολαστής πέλεκυς αυχένος τομέυς" ή η εξορία έτσι που από Αθηναίος να βρεθείς ξαφνικά Φολεγάνδριος ή Σικίνιος. Προσοχή επίσης, να μη μπλέκουμε τους Ρωμαίους στις υποθέσεις μας, όπως κάνουν μερικοί που καταφεύγουν με το παραμικρό στη ρωμαϊκή δικαιοσύνη ταπεινώνοντας έτσι την πατρίδα τους.

Πέρα από αυτό ολόκληρη η πολιτική γεωγραφία της νέας Ελλιάδος εξαρτάται από την αυτοκρατορική εύνοια και από δωρεές που εύκολα ανακαλούνται: Αθήνα και Σπάρτη οφείλουν στη Ρώμη την "ανασύσταση" της παλαιάς τους ηγεμονίας, η πρώτη με την προσάρτηση το 166 π.Χ. των νήσων Δήλου, Λήμνου, Ίμβρου, Σκύρου και του εδάφους της Αιολίας (ο Μ. Αντώνιος προσέθεσε την Αίγινα και τις υπόλοιπες Β. Σποράδες, ο Αδριανός την Κεφαλληνία), η δεύτερη με τη δωρεά από τον Αύγουστο ενός αριθμού Λακωνικών και Μεσσηνιακών τέως περιοικίδων πόλεων και των νήσων των Κυθήρων και της Γαύδου. Αντίστοιχα το Άργος - που ανακτά τώρα την περιοικίδα του - αναγνωρίζεται, *honoris causa*, ως η έδρα του Κοινού των Αχαιών, όπως αργότερα - επί Αδριανού - η Αθήνα θα γίνει η έδρα του κοινού των Πανελλήνων, τιμητικά μέτρα που συνοδεύει η έμπρακτη αυτοκρατορική μέριμνα για την εξασφάλιση στις ένδοξες ελληνικές πόλεις της αυτάρκειας σε σίτο καθώς και για τον καλλιωπισμό τους.

Το φυσικό αποτέλεσμα - και το α-

ντίτιμο- όλων αυτών -της πολιτικής εξάρτησης, όπως και της κοινωνικής και καλλιτεχνικής στασιμότητας- θα είναι η ηθική κούραση: η αδιαφορία και η παραίτηση από τα πολιτικά, η κούραση από την ομοιομορφία, ο ακαδημαϊσμός και αδυναμία δημιουργίας στην τέχνη: ένα κενό που θα έρθει να πληρώσει η νέα θρησκεία. Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός θα αποδειχθεί τελικά μια λεπτή φλούδα που θα σαρώσει η μεγάλη κρίση και οι βαρβαρικές επιδρομές και η νομαδική διείσδυση. Μέσα στο χριστιανισμό θα επιβιώσει αλληλαγμένος πια και έχοντας απαρνηθεί ουσιαστικά τον εαυτό του και την ενότητα του σε μια λατινική μισοβάρβαρη και φτωχή Δύση και μια ελληνική πηλούσια και εκλεπτισμένη Ανατολή που θα παλεύει για πολύ ακόμα ανάμεσα στην αρχαία ελληνική παράδοση και την ανατολίτικη μυστικοπάθεια. Οι αρχές της νέας θρησκείας θα αντιμετωπίσουν την πρόκληση της αρχαίας ελληνικής παράδοσης, όπως στον καιρό του ο Κάτων, προσπαθώντας (τα λόγια είναι του Μεγάλου Βασίλειου) να ξεχωρίσουν μέσα από τα αγκάθια της τα ρόδα που αυτή έκρυβε.

Ο ορισμός του ελληνικού (όπως εξαλλου και του ρωμαϊκού) έθνους φαίνεται ωστόσο ότι δεν είχε χαθεί ακόμα τον 6ο αιώνα. Τις παλιές διαφορές και προκαταλήψεις βρήπουμε να ανανεώνει ο οστρογότθος βασιλιάς Τωτίλας τονίζοντας τη διαφορά ανάμεσα στους κατοίκους της Ρώμης (που θέλει να κολλακεί την εθνική συνείδηση τους) και τους Γραικούς όπως ονομάζει το στρατό και τη διοίκηση της νέας Ρώμης, νέας πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας (βλ. Προκοπίου Πόλεμων VII 9) απευθυνόμενος στη Σύγκλητο της Ρώμης: δείξτε τοίνυν αυτοίς ό,τι τάχιστα ως Γραικοί εισί άνανδροι φύσει και ησώμενοι θρασύνονται. Από τη μαρτυρία του Προκοπίου πληροφορούμεθα για την αλληλαγή του ονόματος του Έλληνα, ταυτόσημου πλέον με τον ειδοηολάτη. Αν για τους Ρωμαίους είναι Γραικοί, οι ελληνόφωνοι κάτοικοι και οι βασιλείς της ανατολικής αυτοκρατορίας θα ονομάζουν τον εαυτό τους Ρωμαίους και οι Έλληνες θα εξακολουθούν έως σήμερα να είναι Ρωμιοί.

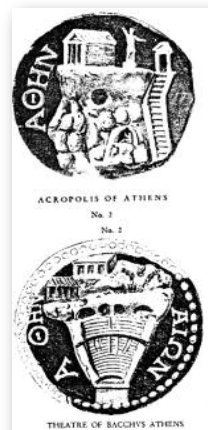
Εικ. 21. Νεοαττική διακοσμητική πλάκα με παράσταση από την ασιίδα της Αθηνάς του Φειδία (από το φορτίο ναυαγισμένου πλοίου, Μουσείο Πειραιά)

Εικ. 22. Αττική σαρκοφάγος με παράσταση των λυτρών του Εκτορος (Βηρυτός)

Εικ. 23. Αττική σαρκοφάγος με παράσταση του κυνηγιού του Καλυδωνίου κάπρου (Αθήνα)

Εικ. 24. Νομίσματα των Αθηνών με παράσταση της Ακροπόλεως και του θεάτρου του Διονύσου.

Εν τέλει...

Εγκαίνια περιοδικής έκθεσης «Αντιθέσεις» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά

Εν τέλει... παρουσία της Υπουργού Πολιτισμού Λυδίας Κονιόρδου πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της έκθεσης «Αντιθέσεις», που διοργάνωσε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και

Νήσων σε συνεργασία με την Περιφερειακή Ενότητα Πειραιά και την υποστήριξη του Δήμου Πειραιά, στο πλαίσιο του εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2017 - 18 με τίτλο ΠΟΛ(ε)Σ.

Επίσης, στα εγκαίνια παρευρέθηκαν, μεταξύ άλλων, ο Δήμαρχος Πειραιά Γιάννης Μώραλης, οι Αντιπεριφερειάρχες, Πειραιά και Νήσων Γιώργος Γαβρίλης και Παναγιώτης Χατζηπέρος, οι Βουλευτές Α' Πειραιά και Νήσων Ελένη Σταματάκη και Θεόδωρος Δρίτσας, ο Διευθυντής του Δημοτικού Θεάτρου Νίκος Διαμαντής καθώς και τοπικοί παράγοντες.

Πρόκειται για μια σημαντική, περιοδική έκθεση

που έρχεται να συμπληρώσει τη βιογραφία της πόλης του Πειραιά από την ίδρυση της τον 5ο αι. π.Χ. μέχρι σήμερα, με ενδιάμεσο σταθμό την «επανίδρυση» τον 19ο αι.

Η νέα έκθεση είναι η αφήγηση της πόλης του Πειραιά μέσα από το αρχαιολογικό της μουσείο. Μέσα από 20 αρχαία αντικείμενα και πλήθος οπτικό υλικό -όλα διάσπαρτα στη μόνιμη έκθεση- καθώς και ένα πλήθος ετερόκλητων στοιχείων, αποκαλύπτονται οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί από τη στιγμή της ίδρυσης του Πειραιά τον 5ο αιώνα π.Χ. και τη στιγμή της «επανίδρυσης» της πόλης, στο τέλος του 19ου αιώνα, μέχρι σήμερα.

Η μοναδικότητα του μεγάλου λιμανιού που είναι μαζί πέρασμα, τόπος εγκατάστασης, καταφύγιο και ευκαιρία παρουσιάζεται μέσα από τις ποικίλες εκδοχές ταυτότητας που συνυπάρχουν στην πόλη.

Από τους μέτοικους της αρχαιότητας στους πρόσφυγες του Μεσοπολέμου, από τους μεγαλοστούς του 19ου αιώνα που «...με μια λέξη, διαμόρφωναν τον κόσμο σύμφωνα με τη δική τους εικόνα...» στον «όχιλο» του λιμανιού του Πλάτωνα, από τα «καταγώγια» του 1920 στις ρωμαϊκές επαύλεις, από το Νεοκλασικισμό στην Ιπποδάμεια πολεοδομία η Αντίθεση στον Πειραιά υπήρχε πάντα για να αναπλάθει τους ανθρώπους και να ανανεώνει την ελπίδα για το μέλλον.

Πολλές νέες εκπλήξεις από το ναυάγιο των Αντικυθήρων

Εν τέλει... το ναυάγιο των Αντικυθήρων κρύβει ακόμη πολλές εκπλήξεις

Οι αρχαιολόγοι εντόπισαν κομμάτια από επτά χάλκινα και μαρμάρινα αγάλματα στη θάλασσα των Αντικυθήρων. Θα επιχειρήσουν να τα ανασύρουν την επόμενη άνοιξη, αφού προηγουμένως μετακινήσουν το βράχο που τα σκεπάζει.

Από τους επιβάτες του πλοίου τουλάχιστον μία ήταν γυναίκα.

Εξειδικευμένο εργαστήριο της Κοπεγχάγης απεφάνθη πως το κρανίο που εντοπίστηκε κατά την περσινή ανασκαφική περίοδο στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων ανήκει πιθανότατα σε γυναίκα η οποία ίσως καταγόταν από την Ανατολή.

Στο τόπο του Ναυαγίου εντοπίστηκαν στο παρελθόν σκελετικά κατάλοιπα άλλων πέντε ανθρώπων που δεν ανήκαν μόνο σε άνδρες, όπως υποδηλώνουν τα χρυσά κοσμήματα που έχουν κατά καιρούς «αληθευτεί».

Το 'Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη για μία ακόμη χρονιά φιλοξενεί έκθεση με τα νέα ευρήματα από την ενάλια αρχαιολογική ανασκαφή στο περίφημο Ναυάγιο των Αντικυθήρων, η οποία διενεργείται στο πλαίσιο του προγράμματος «Επιστροφή στα Αντικύθηρα» από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων.

Τα εγκαίνια της έκθεσης πραγματοποιήθηκαν την Δευτέρα 11 Δεκεμβρίου από την Α.Ε. τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Προκόπιο Παυλίδη, σε κλειστή εκδήλωση, παρουσία της υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού κας Λυδίας Κονιόρδου.

Ένας μικρός χάλκινος δίσκος που φέρει τέσσερις διάτρητες απολήξεις συγκεντρώνει τα βλέμματα των επισκεπτών. Στην επιφάνειά του κρύβει μορφή ταύρου, όπως έδειξε ο αξονικός τομογράφος του Αττικού Νοσοκομείου. Η πιθανότητα ο δίσκος να αποτελεί χαμένο εξάρτημα του μηχανισμού των Αντικυθήρων -ένα καπάκι που προφύλασσε τα ευαίσθητα γρανάζια του- διεγείρει τη φαντασία. Η διευθύντρια της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων κ. Αγγελική Σίμωσι δίνει πολλές πιθανότητες σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Πρόσφατα βρέθηκε στη Γενεύη, στην όδρα της ελβετικής Hublot. Η εταιρία δημιουργεί ένα καινούργιο τηλεκατευθυνόμενο drone που θα χρησιμοποιηθεί στην ανασκαφή του Ναυαγίου. «Οι Ελβετοί», είπε η κ. Σίμωσι, «έχουν δημιουργήσει ηλυστικό αντίγραφο του μηχανισμού των Αντικυθήρων και αντίγραφο του χάλκινου δίσκου.

Τα δύο κομμάτια ταιριάζουν μεταξύ τους». Εφόσον η συμβατότητα αποδειχτεί επιστημονικά «το κέρδος θα είναι παγκόσμιο», επισμαίνει η γνωστή αρχαιολόγος. «Το 2017 η ανασκαφή έκανε το μεγάλο μπαμ!», υπογράμμισε η κ. Σίμωσι. Δεν είναι μόνο τα σπουδαία ευρήματα που ήλθαν στο φως, όπως τμήματα χάλκινων αγαλμάτων που ίσως «κοιλήαν» με άλλα που βρίσκονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Άλλα ευρήματα που εκτίθενται είναι τα επτά κομμάτια από χάλκινα αγάλματα, η μαρμάρινη πλάκα από ερυθρωπό μάρμαρο από επίστεψη τραπεζας, καθώς και τμήματα από τη χάλκινη διακόσμηση περίτεχνων ξύλινων επίπλων..

Στην έκθεση παρουσιάζονται και ευρήματα από τις ανασκαφές που διεξάγονται στον χώρο του ναυαγίου από το 2014, συντηρημένα πλέον, για να τα θαυμάσει το κοινό. Ανάμεσά τους το χρυσό δακτυλίδι, εύρημα του 2016, τμήματα από εξαιρετικής ομορφιάς γυάλινα αγγεία, ένα σύνολο από τα πήλι-

να αγγεία, μέρος κι αυτά του φορτίου του πλοίου, αλλιά και κομμάτια από το ίδιο το σκαρί, όλα αντικείμενα που βοηθούν στην ανασύνθεση της εικόνας του σπουδαιότερου αρχαίου ναυαγίου.

Τα ευρήματα πηλασιώνονται από εποπτικό υλικό και βίντεο από την υποβρύχια έρευνα, στην οποία χρησιμοποιείται η τελευταία λέξη της τεχνολογίας.

Πληροφορίες

Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη, Ιστορική Βιβλιοθήκη, 2ας Μεραρχίας 36 & Ακτής Μουτσopoύλου, Πειραιάς. Τηλ. επικοινωνίας: 210 4523937 Διάρκεια: 12 Δεκεμβρίου - 18 Μαρτίου 2018. Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 10:00 - 16:00, Σάββατο και Κυριακή 10:30 - 14:30. Είσοδος ελεύθερη.

